

Īpašais ziņojums

Ilgspējīga ūdens izmantošana lauksaimniecībā:

KLP līdzekļi drīzāk veicina lielāku, nevis efektīvāku
ūdens patēriņu

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Saturs

	Punkts
Kopsavilkums	I–VII
Ievads	01–18
Ūdens pieejamība Eiropas Savienībā: pašreizējais stāvoklis un nākotnes scenāriji	01–03
Lauksaimniecībai ir nepieciešams ūdens	04–06
ES loma ūdens daudzuma politikā	07–18
Ūdens pamatdirektīva	08–11
Kopējā lauksaimniecības politika	12–18
Revīzijas tvērumi un pieeja	19–24
Apsvērumi	25–89
ES politika ilgtspējīgai ūdens izmantošanai ietver lauksaimniecībā piemērojamus atbrīvojumus	25–52
Dalībvalstis ir ieviesušas atļauju izsniegšanas sistēmas un piemēro daudz atkāpju	27–35
Dalībvalstis ir ieviesušas stimulējošus cenu noteikšanas mehānismus, tomēr izmaksu atgūšana lauksaimniecībā ir zemākā līmenī nekā citās nozarēs	36–44
Komisija uzskata, ka ŪPD īstenošana notiek lēni	45–52
KLP tiešie maksājumi būtiski neveicina ūdens efektīvu izmantošanu	53–68
KLP ienākumu atbalsts neveicina ūdens resursu efektīvu izmantošanu vai ūdens aizturi	55–57
Ar brīvprātīgu saistīto atbalstu ES atbalsta ūdens resursus intensīvi patērējošās kultūras teritorijās, kurās ir ūdens trūkums	58–61
Savstarpējā atbilstība attiecas uz ūdens nelikumīgu ieguvu, bet pārbaudes veic reti un sodi ir mazi	62–68
Lauku attīstības fondi un tirgus pasākumi īpaši neveicina ilgtspējīgu ūdens izmantošanu	69–89
Lauku attīstības programmas reti izmanto ūdens daudzuma uzlabošanai	70–74

ES finansējumam, ko izmanto apūdeņošanas projektiem, ir nepilnīga aizsardzība pret ilgtnespējīgu ūdens izmantošanu	75–89
--	-------

Secinājumi un ieteikumi	90–98
--------------------------------	--------------

Saīsinājumi

Glosārijs

Komisijas atbildes

Laika grafiks

Revīzijas darba grupa

Kopsavilkums

I Demogrāfiskā izaugsme, saimnieciskā darbība un klimata pārmaiņas ir faktori, kas ES palielina sezonālu un daudzgadīgu ūdens trūkumu. Būtiski lielā teritorijas daļā jau šobrīd ūdeni iegūst, pārsniedzot pieejamos krājumus, un pašreizējās tendences liecina par pieaugošu ūdens trūkumu.

II Lauksaimniecība ir atkarīga no ūdens pieejamības. Apūdeņošana, kas rada ūdens resursu ievērojamu aizplūdi, tomēr palīdz pasargāt lauksaimniekus neregulāru lietusgāžu gadījumā, kā arī uzlabot kultūru dzīvotspēju, ražību un kvalitāti. Lai gan 2016. gadā tika apūdeņoti aptuveni 6 % ES lauksaimniecības zemes, nozarē izmantoja 24 % no visas ūdens ieguves.

III Ar Ūdens pamatdirektīvu (ŪPD) 2000. gadā ieviesa ūdens daudzuma jēdzienu ES politikas veidošanā. Tajā izvirzīja vērienīgu mērķi – ne vēlāk kā līdz 2027. gadam nodrošināt “labus” kvantitatīvos rādītājus attiecībā uz visiem pazemes ūdensobjektiem. Tas nozīmē, ka ūdens ieguve nedrīkstētu pazemināt gruntsūdeņu līmeni, līdz ūdens stāvoklis pasliktinās vai netiek novērtēts kā labs. Lielākajā daļā dalībvalstu situācija ir uzlabojusies, bet 2015. gadā kvantitatīvie rādītāji aptuveni 9 % ES pazemes ūdeņu bija “vāji”. Komisija ir novērtējusi, ka Ūdens pamatdirektīva (ŪPD) daudzējādā ziņā atbilst mērķim, bet ir norādījusi, ka ievērojami kavējas mērķvērtību sasniegšana.

IV Kopējā lauksaimniecības politika (KLP) varētu stimulēt ilgtspējīgu lauksaimniecību Eiropas Savienībā, sasaistot maksājumus ar vides standartiem. Ilgtspējīga lauksaimniecība ūdens patēriņa ziņā ir iekļauta pašreizējās KLP politikas mērķos, kā arī priekšlikumos par KLP laikposmam pēc 2020. gada. Tiek atbalstītas dažādas prakses (tostarp ar konkrētiem produktiem saistītais atbalsts, atbalsts ūdens aiztures pasākumiem vai investīcijas jaunā apūdeņošanā), un tās dažādos veidos ietekmē ūdens patēriņu lauksaimniecībā.

V Revīzijā galveno uzmanību pievēršām lauksaimniecības ietekmei uz ūdensobjektu kvantitatīvajiem rādītājiem. Pārbaudījām, cik lielā mērā Ūdens pamatdirektīva un KLP veicina ilgtspējīgu ūdens izmantošanu lauksaimniecībā.

VI Mēs konstatējām, ka lauksaimniecības politika ne ES, ne dalībvalstu līmenī nav konsekventi saskaņota ar ES ūdens resursu politiku. Ūdens ieguves atļauju piešķiršanas un ūdens cenu noteikšanas mehānismu sistēmas paredz daudz atbrīvojumu attiecībā uz lauksaimniecībā izmantojamo ūdeni. Maz ir tādu KLP shēmu, kas maksājumus

sasaistītu ar stingrām prasībām ilgtspējīgai ūdens izmantošanai. Savstarpējā atbilstība – mehānisms, kas var izraisīt (parasti nelielu) subsīdiju maksājumu samazinājumu, ja tiek konstatēts, ka lauksaimnieki ir pārkāpuši konkrētas prasības, – attur no ūdens ilgtspējīgas izmantošanas, tomēr neattiecas uz visu KLP atbalstu vai uz visiem lauksaimniekiem. KLP finansē projektus un praksi, ar kuru paredz uzlabot ilgtspējīgu ūdens izmantošanu, piemēram, ūdens aiztures pasākumus, notekūdeņu attīrīšanas iekārtas un projektus apūdeņošanas sistēmu efektivitātes uzlabošanai. Tomēr šādus projektus īsteno retāk nekā projektus, kas varētu palielināt spiedienu uz ūdens resursiem, piemēram, jaunus apūdeņošanas projektus.

VII Pamatojoties uz saviem konstatējumiem, mēs iesakām Komisijai:

- 1) prasīt, lai dalībvalstis, kad tās īsteno ŪPD lauksaimniecības praksē, pamatotu ūdens cenu līmeņus un atbrīvojumus no ūdens ieguves atļaujas prasības;
- 2) sasaistīt KLP maksājumus ar vides standartiem ilgtspējīgas ūdens izmantošanas jomā;
- 3) nodrošināt, ka ES finansētie projekti palīdz sasniegt ŪPD mērķus.

Ievads

Ūdens pieejamība Eiropas Savienībā: pašreizējais stāvoklis un nākotnes scenāriji

01 Kā liecina Pasaules Bankas sniegtā informācija, pēdējo 55 gadu laikā ES mērogā atjaunīgie ūdens resursi uz vienu iedzīvotāju ir samazinājušies par 17 %¹. Lai gan tas daļēji saistīts ar iedzīvotāju skaita pieaugumu, saimnieciskās darbības radītais spiediens un klimata pārmaiņas vēl vairāk saasina sezonālu un visu gadu ilgstošu ūdens trūkumu dažās ES daļās.

02 Klimata radīto pārmaiņu dēļ – augstāka vidējā temperatūra, kā arī biežāki ekstremāli laikapstākļi (tostarp sausums) – Eiropas Savienībā novērojams saldūdens trūkums². Prognozes liecina, ka līdz 2030. gadam būtiski lielā daļā ES varētu palielināties ūdens trūkums (**1. attēls**).

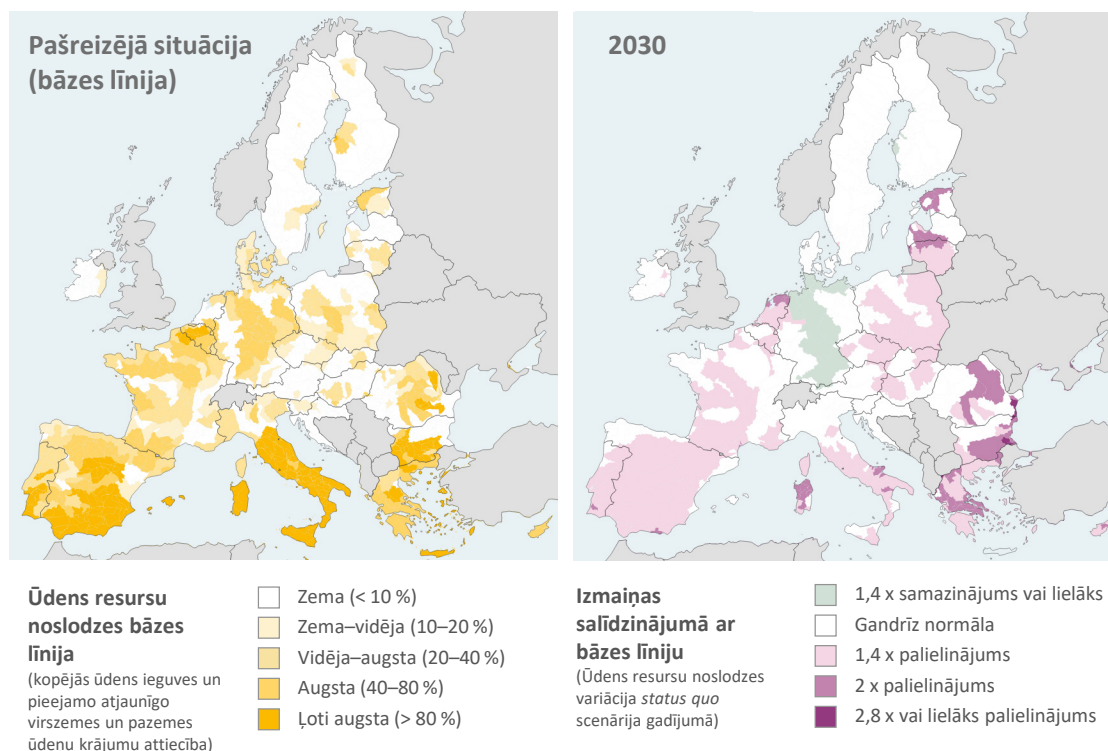
03 Kā norāda Komisija “ekstrēmais sausums Rietumeiropā un Centrāleiropā 2018., 2019. un 2020. gadā radīja ievērojamus zaudējumus. (..) Ja temperatūra globālās sasilšanas dēļ paaugstināsies par 3 °C, sausums būs novērojams divreiz biežāk un absolūtie sausuma izraisītie zaudējumi Eiropā palielināsies līdz 40 miljardiem EUR gadā”³.

¹ Pasaules Banka, *Renewable internal freshwater resources per capita (cubic meters) - European Union*.

² Eiropas Komisija – JRC, “World Atlas of Desertification”, *Change in aridity - shifts to drier conditions*.

³ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai *Ceļā uz klimatnoturīgu Eiropu: jaunā ES Klimatadaptācijas stratēģija* (COM(2021) 82 final).

1. attēls. Ūdens trūkums ES un nākotnes prognozes

© World Resources Institute – *Aqueduct*, skatīts 22.3.2021.

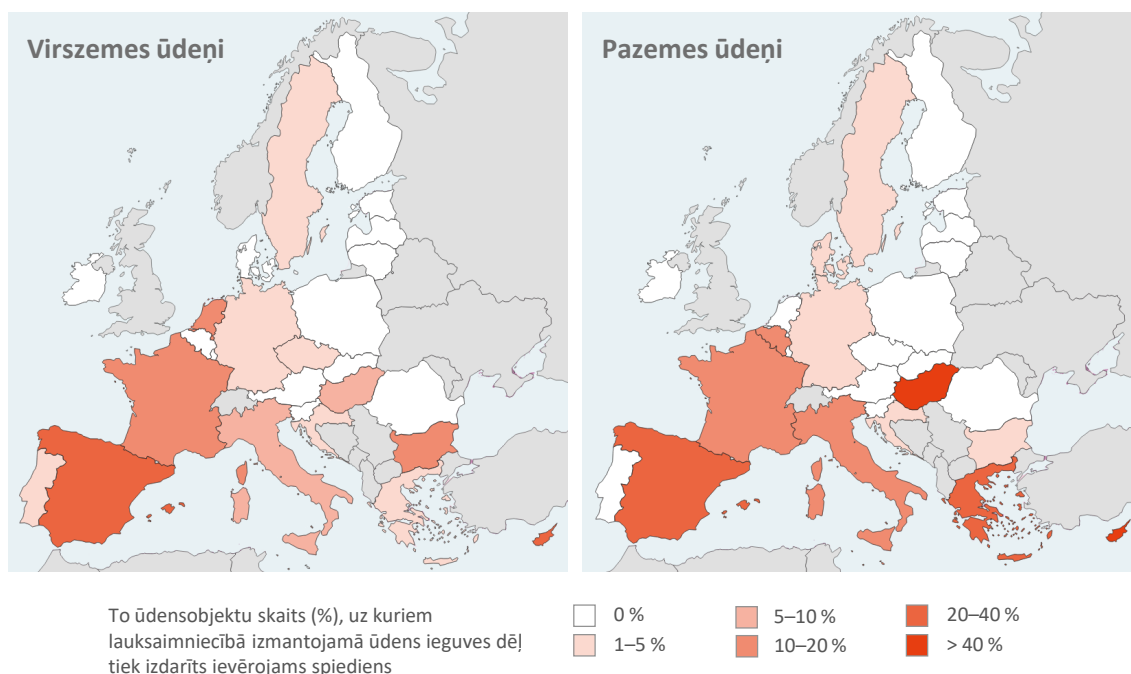
Lauksaimniecībai ir nepieciešams ūdens

04 Lauksaimnieciskā ražošana ir atkarīga no ūdens pieejamības. Apūdeņošana sniedz lauksaimniekiem vairākas priekšrocības, piemēram, kultūru labāku dzīvotspēju, ražību un kvalitāti. Apūdeņošanai izmantoto ūdeni iegūst no strautiem, upēm un ezeriem (virszemes ūdensobjektiem) un akām (pazemes ūdensobjektiem), kā arī savācot lietussūdeni un atkalizmantojot notekūdeņus. 2016. gadā ES apūdeņoja aptuveni 6 % lauksaimniecības zemes. Dzīvnieku dzirdināšanai izmantotais ūdens veido tikai nelielu daļu lauksaimniecībā izmantojamā ūdens.

05 Lauksaimniecība ietekmē gan ūdens kvalitāti (piemēram, no mēslošanas līdzekļiem vai pesticīdiem izdalās piesārņojums), gan ūdens daudzumu. Piemēram, vāja ūdens plūsma samazina piesārņojošo vielu atšķaidīšanos, tādējādi pasliktinot ūdens kvalitāti, bet pārmērīga ūdens ieguve piekrastes teritorijās var izraisīt sālsūdens iekļūšanu pazemes ūdeņos.

06 Nesenais Eiropas Vides aģentūras (EVA) ziņojums⁴ liecina, ka lauksaimniecībā iegūst 24 % no visas ūdens ieguves ES, jo pēdējos 30 gados spiediens ir samazinājies, kas panākts, pateicoties resursu efektīvākai izmantošanai. ES līmenī ūdens patēriņš lauksaimniecībā kopš 1990. gada ir samazinājies par 28 %, savukārt kopš 2000. gada slāpekļa virsnormas daudzums ir samazinājies par 10 %, bet nitrātu koncentrācija upēs – par 20 %. Tomēr turpmākie ieguvumi 2010. gadā bija nelieli, un spiediens joprojām ļoti lielā mērā nav ilgtspējīgs. Dalībvalstis 2015. gadā ziņoja Komisijai par to ūdensobjektu īpatsvaru, kas pakļauti ievērojamam spiedienam saistībā ar lauksaimniecībā izmantojamo ūdeņu iegūvi (sk. [2. attēlu](#)).

2. attēls. To ūdensobjektu skaits, uz kuriem lauksaimniecībā izmantojamā ūdens ieguves gaitā tiek izdarīts ievērojams spiediens

Avots. ERP, pamatojoties uz EVA, “*WISE Water Framework Directive (data viewer)*”, Eiropas Vides aģentūra, 2018. gads.

⁴ Eiropas Vides aģentūra, “*Water and agriculture: towards sustainable solutions*”, EVA Ziņojums Nr. 17/2020.

ES loma ūdens daudzuma politikā

07 ES ūdens daudzuma un lauksaimniecības reglamentējošo noteikumu galvenie elementi ir Ūdens pamatdirektīva⁵ (ŪPD) un kopējā lauksaimniecības politika (KLP). Galvenie uzdevumi un pienākumi ES ir norādīti **3. attēlā**.

3. attēls. Galvenie uzdevumi un pienākumi (2014.–2020. gads)

Eiropas Komisija		Dalībvalstis	
Vide (ENV ĢD)	Lauksaimniecība (AGRI ĢD)	Vide (Piemēram, kompetentās iestādes attiecībā uz LAP, ūdens iestādes)	Lauksaimniecība (lauksaimniecības ministrija, maksājumu aģentūras, vadošās iestādes)
Uzraudzīt ŪPD īstenošanu	Izstrādāt un pārraudzīt KLP īstenošanu	Īstenot ŪPD	Īstenot KLP
- Novērtēt dalībvalstu upju baseinu apsaimniekošanas plānus un sagatavot īstenošanas ziņojumus - Novērtēt, kā dalībvalstis ievēro ŪPD, jo īpaši atbrīvojumus, pasākumus, kas saistīti ar ieguves kontroli un ūdens izmantošanas efektivitāti	- Ieviest KLP tiesisko regulējumu - Nodrošināt, ka dalībvalstis īsteno KLP saskaņā ar tiesisko regulējumu - Apstiprināt LAP un uzraudzīt to īstenošanu - Pārbaudīt savstarpējās atbilstības piemērošanu	- Izstrādāt upes baseina apsaimniekošanas plānu katram to teritorijā esošo upju baseinu apgabalam - Izveidot un izmantot ūdens cenu noteikšanas sistēmu - Izveidot un izmantot sistēmu ūdens ieguves kontrolei	- Noteikt īpašus noteikumus tiešajiem maksājumiem - Izstrādāt valsts regulējumu un stratēģiju darbības programmām augļu un dārzeņu nozarē, kā arī atbalsta programmām vīna nozarē - Sagatavot un īstenot LAP - Izstrādāt sīkāk un piemērot savstarpējās atbilstības prasības

Darba grupa ūdens un lauksaimniecības jautājumos
(AGRI ĢD, ENV ĢD, JRC ĢD, RTD ĢD un SANTE ĢD)

Koordinēta iniciatīva virzībai uz ūdens resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu

Akronīmi: KLP – kopējā lauksaimniecības politika; ŪPD – Ūdens pamatdirektīva; LAP – lauku attīstības programma; UBAP – upes baseina apsaimniekošanas plāns; UBA – upju baseinu apgabals

Avots. ERP.

Ūdens pamatdirektīva

08 Kopš 1991. gada ES ir īstenojusi politiku ūdens kvalitātes uzlabošanai (Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīva un Nitrātu direktīva). Ar ŪPD 2000. gadā tika ieviesta politika arī attiecībā uz ūdens daudzumu. Tā veicina ekosistēmā balstītu pieeju ūdens

⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK (2000. gada 23. oktobris), ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (OV L 327, 22.12.2000., 1.–73. lpp.).

apsaimniekošanai, tostarp tādu principu ievērošanu kā ūdens apsaimniekošana upju baseinu mērogā, sabiedrības līdzdalība un nepieciešamība ņemt vērā cilvēku darbības ietekmi uz ūdens resursiem.

09 Ūdens pamatdirektīva paredz, ka dalībvalstis sagatavo upju baseinu apsaimniekošanas plānus (UBAP)⁶. Tajos sniedz informāciju par nākamajos sešos gados īstenojamo uzraudzību, lielākajām grūtībām, mērķiem, atbrīvojumiem un pasākumiem. Pirmo reizi dalībvalstis plānus Komisijai iesniedza 2009. gadā, bet pēc tam 2015. gadā. Komisija ik pēc trim gadiem novērtē progresu⁷.

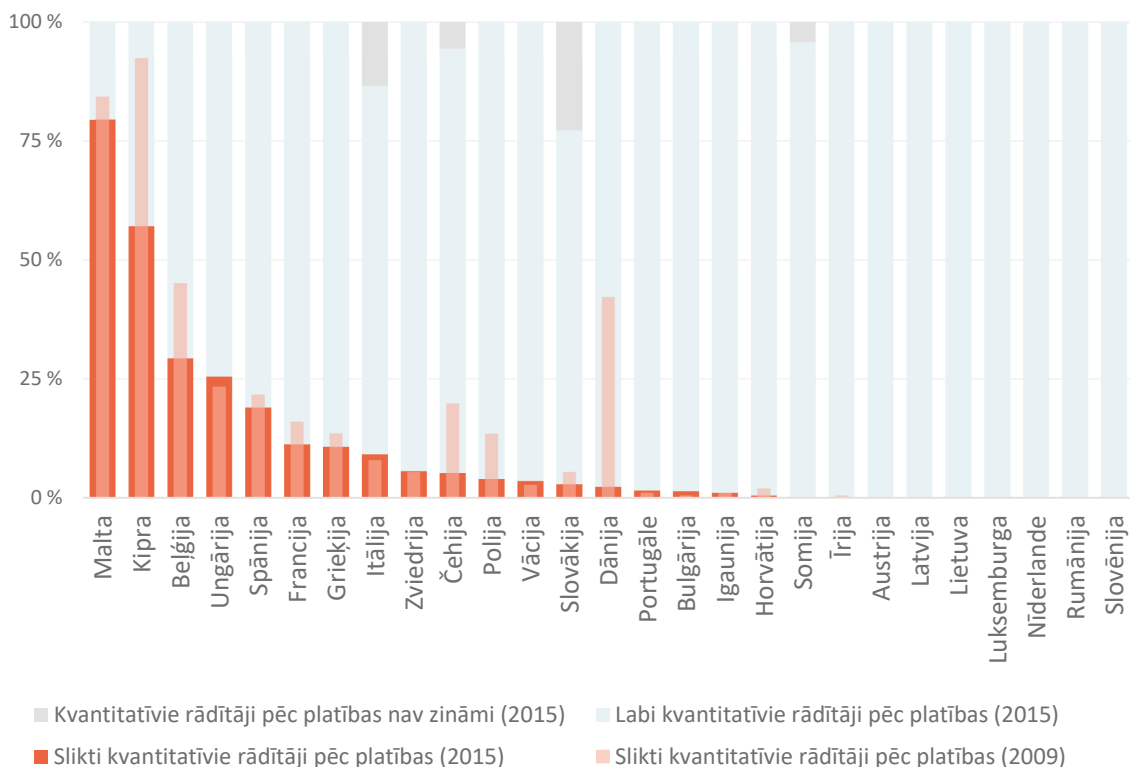
10 Ūdens pamatdirektīvā ir noteikts mērķis līdz 2015. gadam, bet pamatotu atbrīvojumu gadījumā vēlākais līdz 2027. gadam nodrošināt labus kvantitatīvos rādītājus attiecībā uz visiem pazemes ūdensobjektiem. Tas nozīmē, ka ūdens ieguve nedrīkstētu pazemināt gruntsūdeņu līmeni, līdz ūdens stāvoklis pasliktinās vai netiek sasniegts labs ūdens stāvoklis. Kā liecina Komisijas jaunākais īstenošanas ziņojums⁸, lielākajā daļā dalībvalstu laikā no 2009. līdz 2015. gadam situācija uzlabojās, bet aptuveni 9 % pazemes ūdensobjektu kvantitatīvie rādītāji ES (pēc reģiona) joprojām bija “slikti” (**4. attēls**). Ūdens pamatdirektīvā dotajā laba ekoloģiskā stāvokļa definīcijā ir aplūkoti virszemes ūdensobjektu kvantitatīvie aspekti, proti, hidromorfoloģiskie elementi (t. i., plūsmas režīms). Dalībvalstīm jānosaka “ekoloģiskās plūsmas” mērķi ikvienam virszemes ūdensobjektam, kas tiecas nodrošināt pietiekamu ūdens daudzumu.

⁶ Eiropas Komisija, *Status of implementation of the WFD in the Member States*.

⁷ Direktīva 2000/60/EK, 18. pants.

⁸ Eiropas Komisija, *“European Overview - River Basin Management Plans”*, SWD(2019) 30 final.

4. attēls. Pazemes ūdensobjektu kvantitatīvie rādītāji

Avots. ERP, pamatojoties uz EVA, *“Groundwater quantitative and chemical status”*, 2018. gads.

11 Komisija 2019. gadā novērtēja Ūdens pamatdirektīvas izpildi laikposmā no 2017. gada beigām līdz 2019. gada vidum⁹. Novērtējuma vispārējais secinājums bija tāds, ka Ūdens pamatdirektīva daudzējādā ziņā atbilst mērķim, lai gan Komisija arī norādīja, ka direktīvas īstenošana ir ievērojami aizkavējusies (...). Tas daudzējādā ziņā skaidrojams ar nepietiekamu finansējumu, lēnu īstenošanu un vides mērķu nepietiekamu integrāciju nozaru politikā.

Kopējā lauksaimniecības politika

12 Dabas resursu (tostarp ūdens) ilgtspējīga apsaimniekošana ir viens no trim politikas mērķiem 2014.–2020. gada KLP¹⁰, līdztekus tādiem mērķiem kā dzīvotspējīga pārtikas ražošana un līdzsvarota teritoriālā attīstība. Komisija 2018. gadā publicēja

⁹ Eiropas Komisija, *EU Water Legislation - Fitness Check*.

¹⁰ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai *“KLP 2020. gada perspektīvā: Kā risināt nākotnē paredzamās ar pārtiku, dabas resursiem un teritoriālajiem aspektiem saistītās problēmas”*, COM(2010) 0672 galīgā redakcija.

priekšlikumu par KLP pēc 2020. gada¹¹. Tika ierosināti deviņi konkrētie mērķi, tostarp mērķis veicināt ilgtspējīgu attīstību un dabas resursu — ūdens, augsnes un gaisa — efektīvu pārvaldīšanu.

13 Lielāko daļu KLP budžeta līdzekļu izmanto tiešajiem maksājumiem (71 %)¹². Tie ir šādi:

- Atsaistītais ienākumu atbalsts, piemēram, pamata maksājuma shēma (PMS), vienotā platībmaksājuma shēma (VPMS) un zaļais maksājums, kas kopā veido 61 % no KLP budžeta: 35,3 miljardi EUR 2019. gadā¹³.
- Brīvprātīgs saistītais atbalsts (BSA), ko maksā par platību vai par dzīvnieku skaitu. Dalībvalstis var izmantot šo fakultatīvo tiešo maksājumu shēmu, lai atbalstītu konkrētas lauksaimniecības nozares, kas saskaras ar grūtībām un ir īpaši svarīgas ekonomisku, sociālu vai vides apsvērumu dēļ. Brīvprātīgajam saistītajam atbalstam 2020. gadā tās piešķīra aptuveni 4,24 miljardus EUR¹⁴, vienu ceturto daļu novirzot platībatkarīgajam atbalstam.

14 Augļu un dārzeņu, vīna un olīveļļas ražotāji var saņemt “tirgus kopīgās organizācijas” (TKO) atbalstu, lai varētu pielāgoties tirgus pārmaiņām. TKO pasākumi ietver atbalstu investīcijām, kas var potenciāli ietekmēt ūdens patēriņu.

15 No Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) ar dalībvalstu lauku attīstības programmu (LAP) starpniecību atbalsta ES lauku attīstības politiku. Lauku attīstības programmas izstrādā valsts vai reģionālā līmenī un tajās pievēršas ES prioritātēm septiņu gadu laikposmā. Tās ietver atbalstu lauksaimniecības praksei un investīcijām, kas var potenciāli ietekmēt ūdens patēriņu.

¹¹ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), COM(2018) 392 final.

¹² Eiropas Komisija, KLP rādītāji – *Financing the CAP*.

¹³ Eiropas Komisija, SWD (2020) 168 final.

¹⁴ Eiropas Komisija, “*Voluntary coupled support - Review by the Member States of their support decisions applicable as from claim year 2020*”.

16 Attīrītu notekūdeņu atkalizmantošana ietilpst aprites ekonomikā. Saskaņā ar Komisijas pasūtīto 2015. gada pētījumu katru gadu ES tika atkalizmantoti aptuveni 1100 miljoni m³ notekūdeņu¹⁵ (aptuveni 0,4 % ES gadā iegūtā saldūdens). ES 2020. gada maijā pieņēma regulu par notekūdeņu atkalizmantošanu apūdeņošanas vajadzībām lauksaimniecībā¹⁶. Tajā ir noteiktas minimālās prasības attiecībā uz ūdens kvalitāti, monitoringu, riska pārvaldību un pārredzamību, un to piemēros no 2023. gada jūnija. Saskaņā ar Komisijas veikto ietekmes novērtējumu¹⁷ regula ļaus atkalizmantot vairāk nekā 50 % no kopējā ūdens tilpuma, kas ir teorētiski pieejams apūdeņošanai no notekūdeņu attīrīšanas iekārtām ES, un novērst vairāk nekā 5 % tiešu ieguvu no ūdensobjektiem un pazemes ūdeņiem, kādēļ ūdens trūkums kopumā samazināsies par vairāk nekā 5 %. KLP var finansēt ūdens attīrīšanas infrastruktūru notekūdeņu atkalizmantošanai apūdeņošanas vajadzībām.

17 Uz lielāko daļu tiešo maksājumu, kā arī uz dažiem lauku attīstības un noteiktiem TKO maksājumiem vīna nozarē attiecas noteikumu kopums, kas zināms kā *savstarpējā atbilstība*. Tas ietver tiesību aktos noteiktās pārvaldības prasības (TANPP), kas noteiktas atsevišķās direktīvās un regulās par vidi, pārtikas nekaitīgumu, augu veselību, dzīvnieku veselību un labturību, un standartus par labu lauksaimniecības un vides stāvokli (LLVS), kas paredz ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses īstenošanu. KLP atbalsta saņēmējiem, attiecībā uz kuriem konstatē šo noteikumu neievērošanu atbilstoši valsts tiesību aktiem, var samazināt ES gada dotāciju.

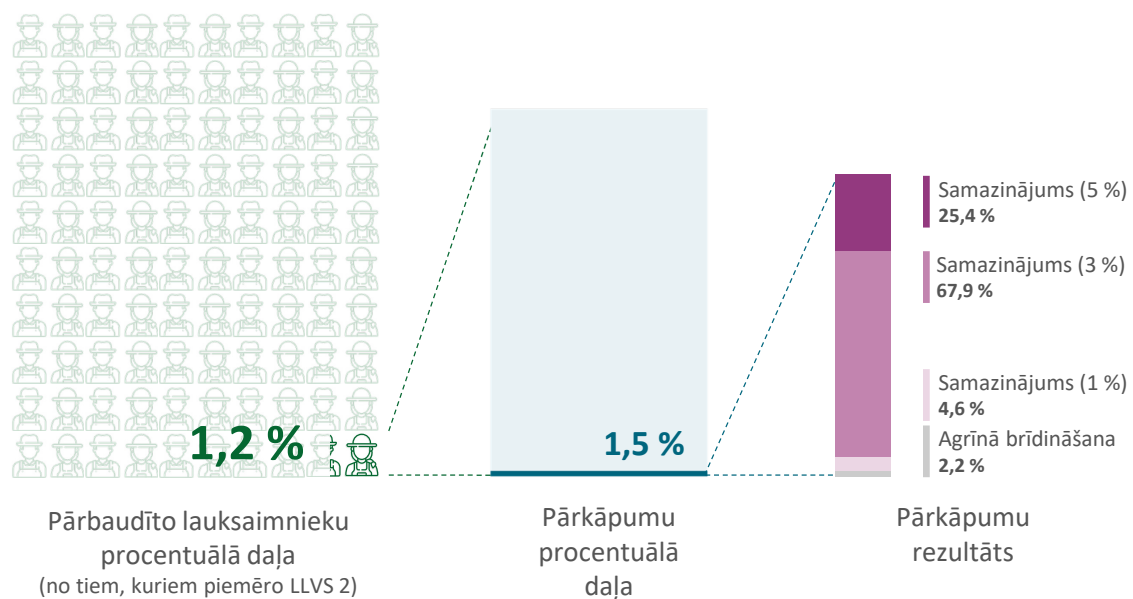
18 Piemēram, LLVS 2 nodrošina mehānismu, ar kuru novērtē, vai lauksaimnieki, kas iegūst ūdeni apūdeņošanas mērķiem, ievēro atļaujas izsniegšanas procedūras savā dalībvalstī. Laikposmā no 2015. līdz 2018. gadam katru gadu pārbaudīja 1,2 % KLP atbalsta saņēmēju, kuriem piemēroja LLVS 2. Šajās pārbaudēs tika konstatēts neliels pārkāpumu īpatsvars (1,5 %), un lielākajā daļā šo gadījumu piemēroja sodu, par 3 % samazinot attiecīgajam lauksaimniekam izmaksājamās subsīdijas apmēru (**5. attēls**).

¹⁵ BIO by Deloitte (sadarbībā ar ICF un Krenfildas universitāti), "*Optimising water reuse in the EU – Final report prepared for the European Commission (DG ENV)*", I daļa.

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2020/741 (2020. gada 25. maijs) par ūdens atkalizmantošanas minimālajām prasībām (OV L 177, 5.6.2020., 32.–55. lpp.).

¹⁷ Eiropas Komisija, SWD(2018) 249 final/2–2018/0169 (COD).

5. attēls. LLVS 2 pārbaudes (vidēji 2015.–2018. gadā)

Avots. ERP, pamatojoties uz Eiropas Komisijas sniegtajiem datiem.

Revīzijas tvērums un pieeja

19 Šajā revīzijā galvenā uzmanība pievērsta lauksaimniecības ietekmei uz ūdens kvantitatīvajiem rādītājiem. Lauksaimniecība ir gan galvenais saldūdens izmantotājs, gan viena no pirmajām nozarēm, ko ietekmē ūdens trūkums, tāpēc mēs novērtējām, cik lielā mērā ES politika, proti, KLP un ūdens resursu politika, veicina ilgtspējīgu ūdens izmantošanu lauksaimniecībā.

20 Padome 2016. gadā paziņoja¹⁸, ka ES ūdens resursu politikas mērķi būtu labāk jāatspoguļo citās politikas jomās, piemēram, pārtikas un lauksaimniecības jomā. Arī Eiropas Parlaments aicināja labāk saskaņot politiku. Uz ūdeni attiecas ANO 6. ilgtspējīgas attīstības mērķis (“ūdens un sanitārijas pieejamība visiem”), kura apakšmērķi ir saistīti ar ūdens efektivitāti un integrētu ūdens resursu apsaimniekošanu.

21 Mēs pārbaudījām, cik lielā mērā:

- ŪPD veicina ilgtspējīgu ūdens izmantošanu lauksaimniecībā;
- KLP tiešo maksājumu shēmās ņem vērā ŪPD principus attiecībā uz ilgtspējīgu ūdens izmantošanu;
- KLP lauku attīstībai un tirgus pasākumiem izmanto ŪPD ilgtspējīgas ūdens izmantošanas principus.

22 Revīzija neattiecas uz lauksaimniecības radīto difūzo ūdens piesārņojumu (piemēram, no nitrātiem vai pesticīdiem). Tam padziļināta uzmanība ir bijusi pievērsta iepriekšējos ERP ziņojumos¹⁹.

¹⁸ Ūdens resursu ilgtspējīga apsaimniekošana, 2016. gada 17. oktobris.

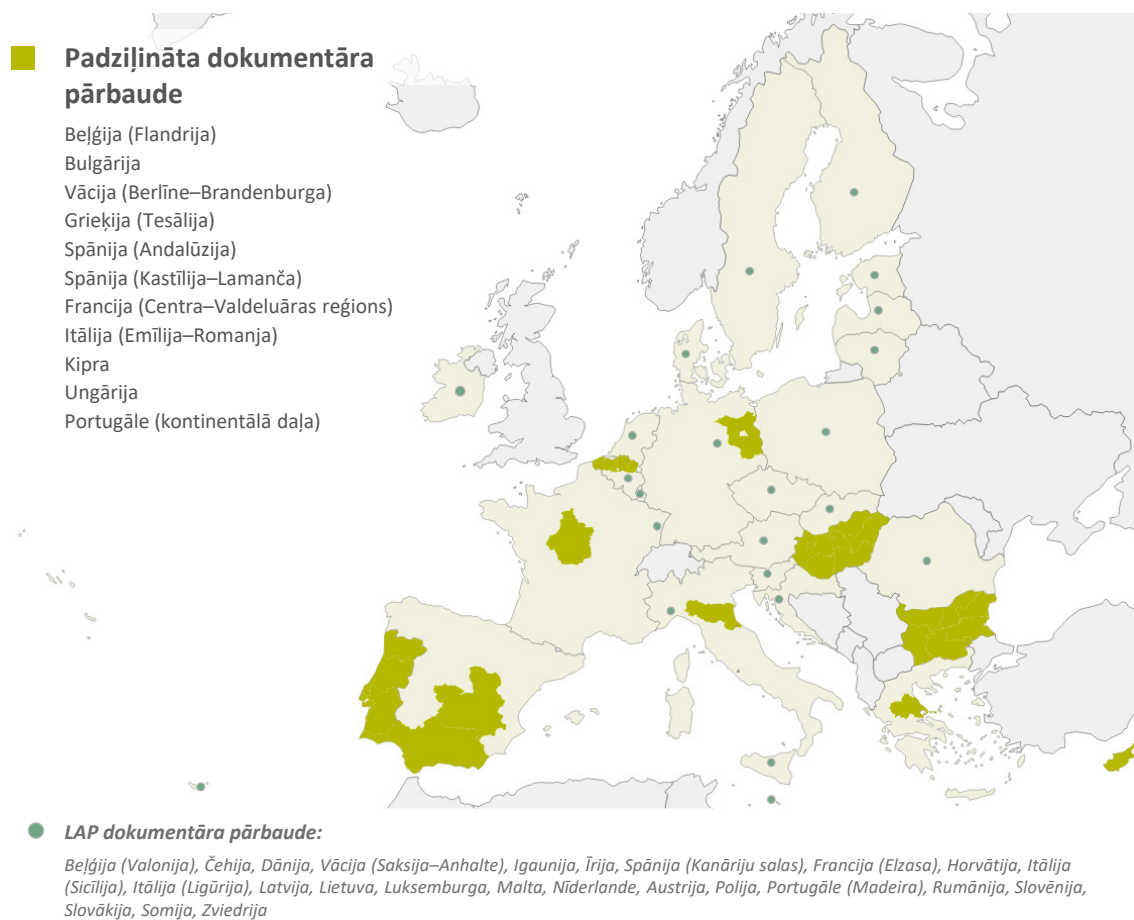
¹⁹ ERP īpašais ziņojums Nr. 04/2014 “ES ūdens resursu politikas mērķu integrēšana kopējā lauksaimniecības politikā bijusi tikai daļēji sekmīga”; ERP īpašais ziņojums Nr. 23/2015 “Ūdens kvalitāte Donavas upes baseinā: gūti panākumi Ūdens pamatdirektīvas īstenošanā, bet vēl ir daudz darāmā”; ERP īpašais ziņojums Nr. 03/2016 “Baltijas jūras eutrofikācijas apkarošana: vajadzīga efektīvāka turpmākā rīcība”.

23 Revīziju veicām 2020. gadā no aprīļa līdz decembrim. Mēs iztaujājām Komisijas un dalībvalstu iestāžu darbiniekus un apspriedāmies ar citām ieinteresētajām personām no ūdensapgādes un lauksaimniecības nozarēm. Mēs pārbaudījām:

- Komisijas stratēģiskos dokumentus, darba dokumentus, pētījumus, novērtējumus, pamatnostādņu dokumentus, statistiku, ūdens daudzuma īstenošanas ziņojumus un lauksaimniecības politiku;
- lauku attīstības programmas, kā arī valstu un reģionālos noteikumus un norādījumus par savstarpējo atbilstību, tiešo maksājumu shēmas, tirgus un lauku attīstības pasākumus, kā arī pētījumus, izpēti, analīzes un statistiku par sankcijām;
- upju baseinu apsaimniekošanas plānus, ūdens ieguves noteikumus un cenu noteikšanas politiku;
- citus attiecīgus pētījumus un ziņojumus, tostarp tos, kurus sagatavojuši Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO) un Eiropas Vides aģentūra (EVA).

24 Revīziju veicām par 2014.–2020. gada KLP plānošanas periodu. Veicām padziļinātu dokumentu pārbaudi 11 dalībvalstīs/reģionos (sk. [6. attēlu](#)), tiecoties rast ģeogrāfisko līdzsvaru starp teritorijām, kurās pašreiz ir ūdens trūkums, un citiem reģioniem, kur šāda problēma varētu rasties nākotnē. Šīs dalībvalstīs galveno uzmanību pievēršam vienam vai diviem reģioniem, jo dažās dalībvalstīs ir izstrādātas reģionālas lauku attīstības programmas un lēmumi par ūdens resursu apsaimniekošanas pasākumiem tiek pieņemti upju baseinu līmenī. Veicot 24 papildu lauku attīstības programmu dokumentāru pārbaudi un revīzijas darbu gada pārskata sagatavošanai, mēs ieguvām pierādījumus arī par citām dalībvalstīm/reģioniem.

6. attēls. Dokumentāras pārbaudes

Avots. ERP.

Apsvērumi

ES politika ilgtspējīgai ūdens izmantošanai ietver lauksaimniecībā piemērojamus atbrīvojumus

25 Ūdens pamatdirektīva nodrošina aizsardzību pret ilgtnespējīgu ūdens izmantošanu. Tajā ir noteikts, ka dalībvalstīm cita starpā ir:

- jāievieš ūdens ieguves atļauju sistēma un reģistrs²⁰;
- jāpieņem ūdens cenu politika, kas mudina efektīvi izmantot ūdeni un nodrošina ūdens pakalpojumu izmaksu pienācīgu atgūšanu no dažādajiem lietotājiem (tostarp lauksaimniekiem)²¹.

26 Mēs pārbaudījām, cik lielā mērā dalībvalstis piemēro iepriekš minētās prasības attiecībā uz ūdens ieguves pārvaldību, ūdens cenu noteikšanu un izmaksu atgūšanu lauksaimniecības nozarē un kā Komisija uzrauga to darbu.

Dalībvalstis ir ieviesušas atļauju izsniegšanas sistēmas un piemēro daudz atkāpju

27 Ūdens pamatdirektīvā ir noteikts, ka dalībvalstīm ir jāuztur virszemes un pazemes ūdeņu ieguves, kā arī virszemes ūdeņu uzkrāšanas reģistrs ("ievietošana ūdenskrātuvēs"). Ūdens lietotājiem ir iepriekš jāpieprasa atļauja ūdens ieguvei vai uzkrāšanai, bet dalībvalstis var izvēlēties piemērot atbrīvojumu, ja ieguve vai uzkrāšana būtiski neietekmē ūdens stāvokli.

28 Ūdens ieguves pārvaldības ietvaros dalībvalstīm ir jānosaka un jāsoda personas, kas izmanto ūdeni bez atļaujas/paziņojuma vai neievēro ūdens ieguves noteikumus (piemēram, kā īpaši atļauts).

²⁰ Direktīva 2000/60/EK, 11. panta 3. punkta e) apakšpunkts.

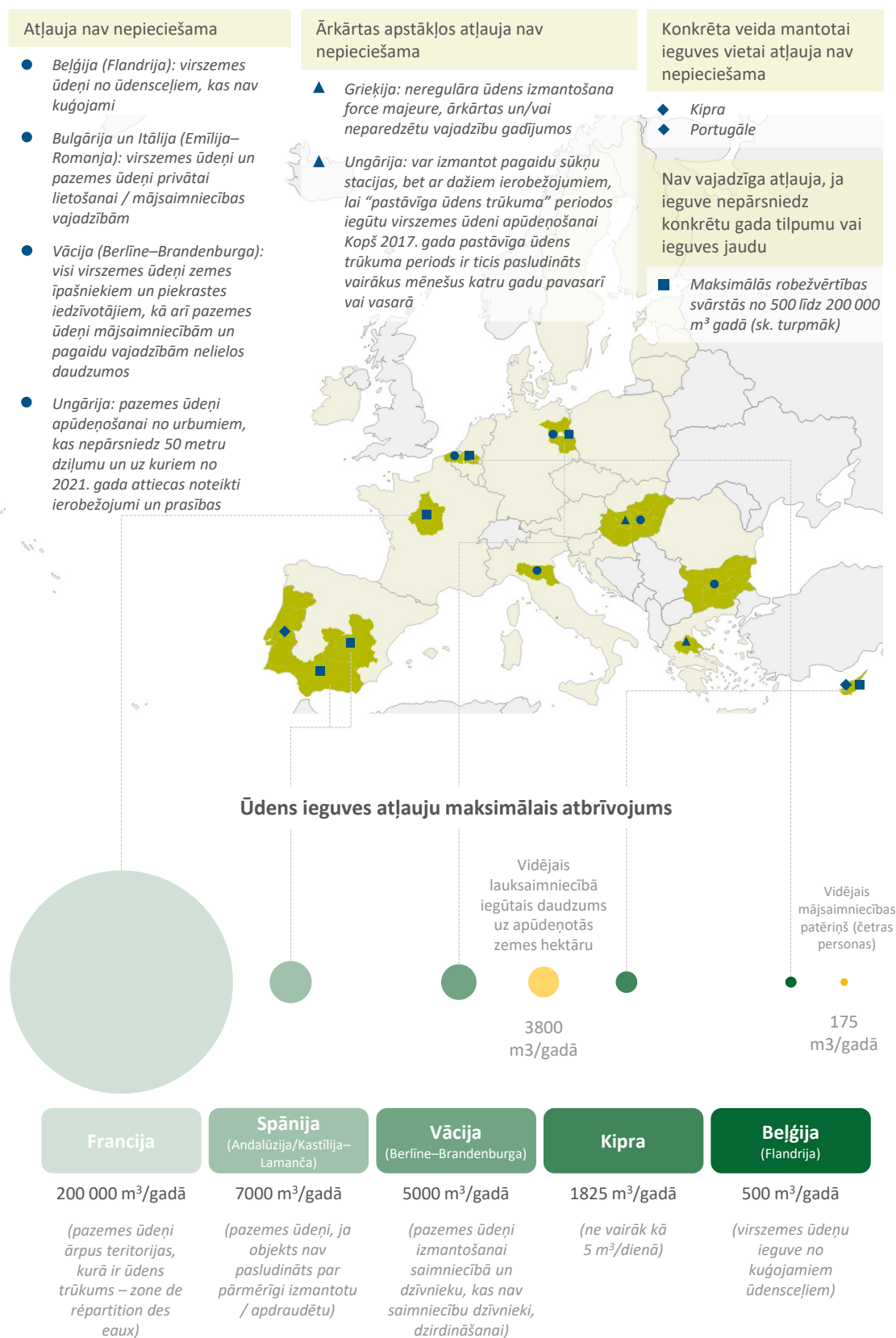
²¹ Direktīva 2000/60/EK, 9. pants.

Iepriekšējas atļaujas sistēmas

29 Astonās no 11 mūsu revīzijā ietvertajām dalībvalstīm/reģioniem par visām ūdens ieguves vietām ir jāziņo iestādēm. Visās dalībvalstīs/reģionos, uz kuriem attiecas mūsu revīzija, ir ieviesta iepriekšējas atļaujas sistēma ūdens ieguvei. Piešķirot atļaujas, dalībvalstu iestādes ņem vērā attiecīgā ūdensobjekta stāvokli un precizē maksimāli iegūstamo gada (vai mēneša) daudzumu.

30 Dalībvalstis piemēro daudzus atbrīvojumus (sk. [7. attēlu](#)). Tie var būtiski ietekmēt attiecīgo ūdensobjektu kvantitatīvos rādītājus. Ja nav paredzēta obligāta uzskaitē, iestādes nevar uzraudzīt, vai ieguve nepārsniedz ievērojamu līmeni. Tas attiecas uz dažiem ieguves veidiem Beļģijā (Flandrijā), Bulgārijā, Vācijā (Berlīnē–Brandenburgā), Itālijā (Emīlijā–Romanjā), Kiprā un Portugālē.

7. attēls. Atbrīvojumi no atļaujas saņemšanas ūdens ieguvei

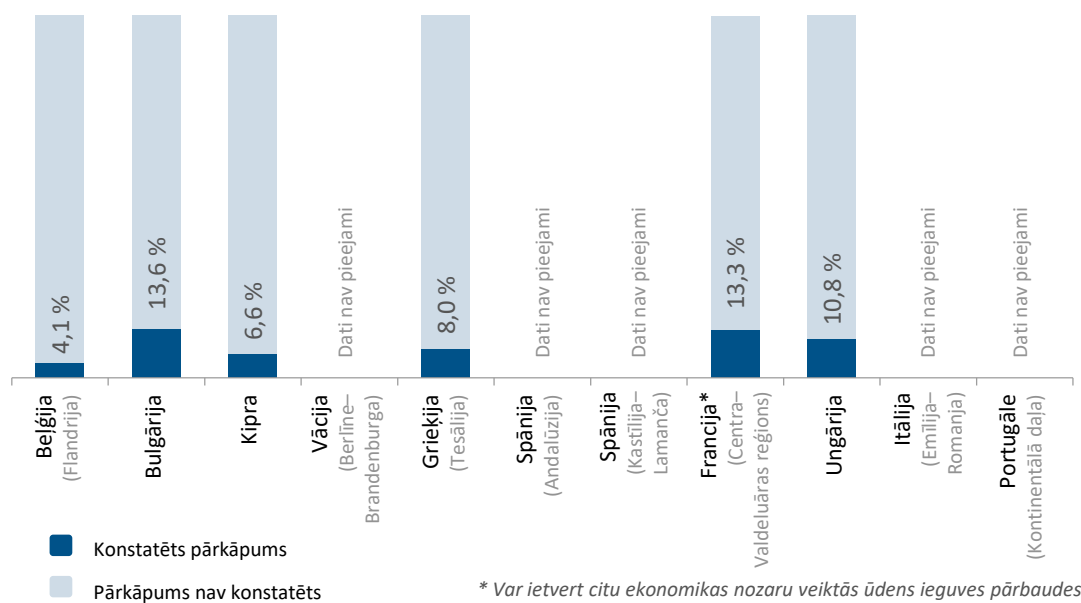
Avots. ERP, pamatojoties uz dalībvalstu un Eurostat datiem.

Sistēmas nelikumīga ūdens patēriņa atklāšanai

31 Oficiāli jaunākie dati par nelikumīgu ūdens ieguvu ES ir nepilnīgi. ESAO 2015. gadā apkopojā aplēses no dažādiem avotiem un aprēķināja, ka Kiprā ir 50 000 nelikumīgu urbumu, savukārt Spānijā ir vairāk nekā pusmiljons aku, kuras izraktas bez atļaujas vai nelikumīgi²². Kā liecina Pasaules Dabas fonda dati, tas ir īpaši aktuāli Kastīlijas–Lamančas un Andalūzijas reģionā²³. Eksperti lēš, ka Ungārijā nelicencēts ūdens patēriņš ir gandrīz 100 miljonu m³ gadā jeb 12 % no reģistrētās ieguves²⁴.

32 Desmit no mūsu pārbaudītajām dalībvalstīm/reģioniem ir ieviesuši kontroles sistēmu, lai atklātu un sodītu par nelikumīgu ūdens patēriņu. Tās veic reģistrēto ieguves vietu pārbaudes uz vietas, ņemot vērā ikgadēju kontroles plānu, riska analīzi un/vai sūdzības. Šādi konstatē tādus pārkāpumus kā neatļauts ūdens patēriņš, neuzskaitīta sūknēšana, pārmērīga sūknēšana vai dažādi citi atļaujas noteikumu pārkāpumi. **8. attēlā** norādīts pārkāpumu skaits, ko atklāj ūdens ieguves vietu pārbaudēs.

8. attēls. Lauksaimniecībā izmantojamā ūdens ieguves vietu pārbaudēs konstatētie pārkāpumi

Avots. ERP.

²² ESAO, “Drying Wells, Rising Stakes: Towards Sustainable Agricultural Groundwater Use”.

²³ WWF, “Illegal water use in Spain: Causes, effects and solutions”.

²⁴ Otrais Donavas upes baseina apsaimniekošanas plāns (2015. gads), 2. punkts, 10. lpp.

33 Papildus reģistrēto ūdens ieguves iekārtu pārbaudēm uz vietas dažas dalībvalstis ir izveidojušas vai izstrādā citus kontroles mehānismus. Tie ir šādi:

- o tālīzpēte no satelīta (sk. [1. izcēlumu](#));
- o urbšanas uzņēmumu obligātā akreditācija jaunai pazemes ūdeņu ieguvei. Beļģijā (Flandrijā) urbšanas uzņēmumiem ir regulāri jāsniedz ziņojumi par urbšanas darbībām un iepriekš jāinformē iestādes par sākuma datumu, lai būvniecības laikā varētu veikt pārbaudes. Konstatējot neatbilstību, var tikt apturēta vai anulēta akreditācija;
- o regulāras pārbaudes attiecībā uz pazemes ūdeņu ieguves iekārtu caurplūdes mērītāju pareizu darbību Beļģijā (Flandrijā). Uzskaitītās vērtības salīdzina ar saimniecības datiem un ikgadējo deklarāciju par pazemes ūdeņu ieguvi.

1. izcēlums.

Satelītattēlu izmantošana nelikumīga ūdens patēriņa atklāšanai

Vairākos **pētniecības projektos** (*DIANA*, *IPSTERS*, *WODA*) tika pētīta iespēja ar satelītattēliem atklāt neatļautu ūdens ieguvi. Rezultāti liecina, ka ir iespējams:

- izmantojot radara attēlus (piemēram, no *Copernicus Sentinel 1*), līdz milimetru precizitātei vietējā vai reģionālā mērogā noteikt **augšnes nosēšanos** (augšnes kustība vertikālā virzienā), kas var liecināt par pazemes ūdeņu pārmērīgu ieguvi konkrētā teritorijā;
- izmantojot optiskās tālīzpētes attēlus (piemēram, no *Copernicus Sentinel 2*), apzināt **apūdeņotās teritorijas**, aprēķināt apūdeņošanai **iegūto ūdens tilpumu** un uzlabot ūdens apsaimniekošanas politiku un praksi, jo īpaši tādos galējos apstākļos kā, piemēram, sausums.

Projektu ietvaros tika veikti **izmēģinājuma projekti** Spānijā, Itālijā, Rumānijā un Maltā, un kuru īstenošanā Itālijā un Spānijā tika izveidotas **komerciālas platformas**, kurās piedāvāja pakalpojumus ūdens patēriņa apvienībām un lauksaimniekiem. Pakalpojumu izmantošanu ietekmē ne tikai ērta piekļuve visaptverošiem papildu datiem, kas ir digitāli, ar ģeogrāfiskām atsaucēm un validēti, bet arī tas, vai nav juridisku šķēršļu, kas liegtu izmantot zemes novērošanu kā metodi pārkāpumu konstatēšanai vai kā mērierīci.

Labs piemērs ilgstošai pašregulācijas darbības sistēmai ir [Lamančas austrumu ūdens nesējslānis Spānijā](#). Vietējā apūdeņošanas ierīce uzrauga un pārvalda pazemes ūdeņu ieguvi, izmantojot gan satelītu datus, gan plūsmas mērītājus uz zemes.

34 Dažās dalībvalstīs ir praktiskas grūtības, kas mazina spēkā esošo sistēmu efektivitāti nelikumīga ūdens patēriņa izskaušanai. **Beļģija (Flandrija)** un **Bulgārija** ziņoja, ka nav spējušas paredzētajā veidā izmantot attiecīgās sistēmas, jo trūkst personāla. **Kiprā** līdz 2020. gada oktobrim iestādes reti piemēroja sodus vai noteica sankcijas, jo vainīgajiem tika doti divi mēneši laika prasību izpildei un mainītās licences iesniegšanai. **Bulgārija** un **Ungārija** atkārtoti pagarināja termiņus nelikumīgās ieguves atbilstības nodrošināšanai, nepiemērojot naudas sodu.

35 Abos mūsu pārbaudītajos Spānijas reģionos (**Andalūzija** un **Kastīlija–Lamanča**) reģionālās iestādes nesniedza nekādu informāciju par to, vai un kā tās nosaka un piemēro sankcijas par nelikumīgu ūdens patēriņu.

Dalībvalstis ir ieviesušas stimulējošus cenu noteikšanas mehānismus, tomēr izmaksu atgūšana lauksaimniecībā ir zemākā līmenī nekā citās nozarēs

36 Saskaņā ar ŪPD dalībvalstīm ir jāatgūst izmaksas par ūdens pakalpojumiem atbilstoši principam “piesārņotājs maksā”. Tātad ir jāpiemēro stimulējoša cenu noteikšanas politika un jānodrošina, ka visas ūdens lietotāju kategorijas (rūpniecība, mājsaimniecības, lauksaimniecība utt.) pienācīgi piedalās izmaksu atgūšanā.

Stimulējoša cenu noteikšana

37 Vairākas dalībvalstis/reģioni ir ieviesuši cenu noteikšanas mehānismus, kas stimulē ūdens efektīvu izmantošanu. Dažus no šiem mehānismiem piemēro tikai lauksaimniecībā, citus – visiem ūdens lietotājiem. Piemēram:

- Vācija (Berlīne–Brandenburga), Ungārija un Portugāle piemēro **ūdens resursu nodokli**, ņemot vērā uzskaitīto patēriņa tilpumu;
- Kipra nosaka **piemaksu** par katru patērētā ūdens kubikmetru, kas pārsniedz atļauto tilpumu;
- Itālija (Emīlija–Romanja) plāno ieviest mainīgu ūdens cenu sistēmu atbilstoši **apūdeņošanas sistēmas efektivitātei**;
- Bulgārija iekasē lielāku maksu par ūdeni, kas konkrētajai kultūrai izmantots vairāk par noteiktu tilpumu;
- Beļģija (Flandrija) īsteno **progresīvu cenu noteikšanu** dažiem pazemes ūdeņu veidiem (jo lielāks iegūtais tilpums, jo augstāka cena).

38 Citas dalībvalstis/reģioni ir ieviesuši **cenu diferencēšanu**, lai atturētu/veicinātu ūdens patēriņu no dažādiem avotiem. Piemēram:

- Beļģijā (Flandrija), Francijā (Centra–Valdeluāras reģions), Ungārijā un Portugālē cena ir augstāka teritorijās, kurās ir ūdens trūkums vai kurās ir lielāks kvantitatīvais spiediens;
- Bulgārijā, Vācijā (Berlīne–Brandenburgā) un Francijā (Centra–Valdeluāras reģions) pazemes ūdeņi ir dārgāki nekā virszemes ūdeņi;
- Kiprā saldūdens ir dārgāks par attīrītu ūdens.

39 Dalībvalstis lauksaimniecībā izmantotā ūdens mērīšanai piemēro dažādas metodes (sk. **9. attēls**). Atbilstošā līmenī cenu noteikšana pēc tilpuma var stimulēt pāreju uz ūdens patēriņa ziņā efektīvām apūdeņošanas tehnoloģijām un praksi vai uz kultūrām, kam vajag mazāk ūdens. Spānijā (Andalūzija un Kastīlija–Lamanča) maksu par apūdeņošanas ūdeni visbiežāk aprēķina, pamatojoties uz apūdeņoto teritoriju, savukārt Itālijā (Emīlija–Romanja) maksu par apūdeņošanas ūdeni parasti nosaka sūknēšanas jauda.

9. attēls. Maksas aprēķināšanas metodes: apūdeņošanai paredzētais ūdens

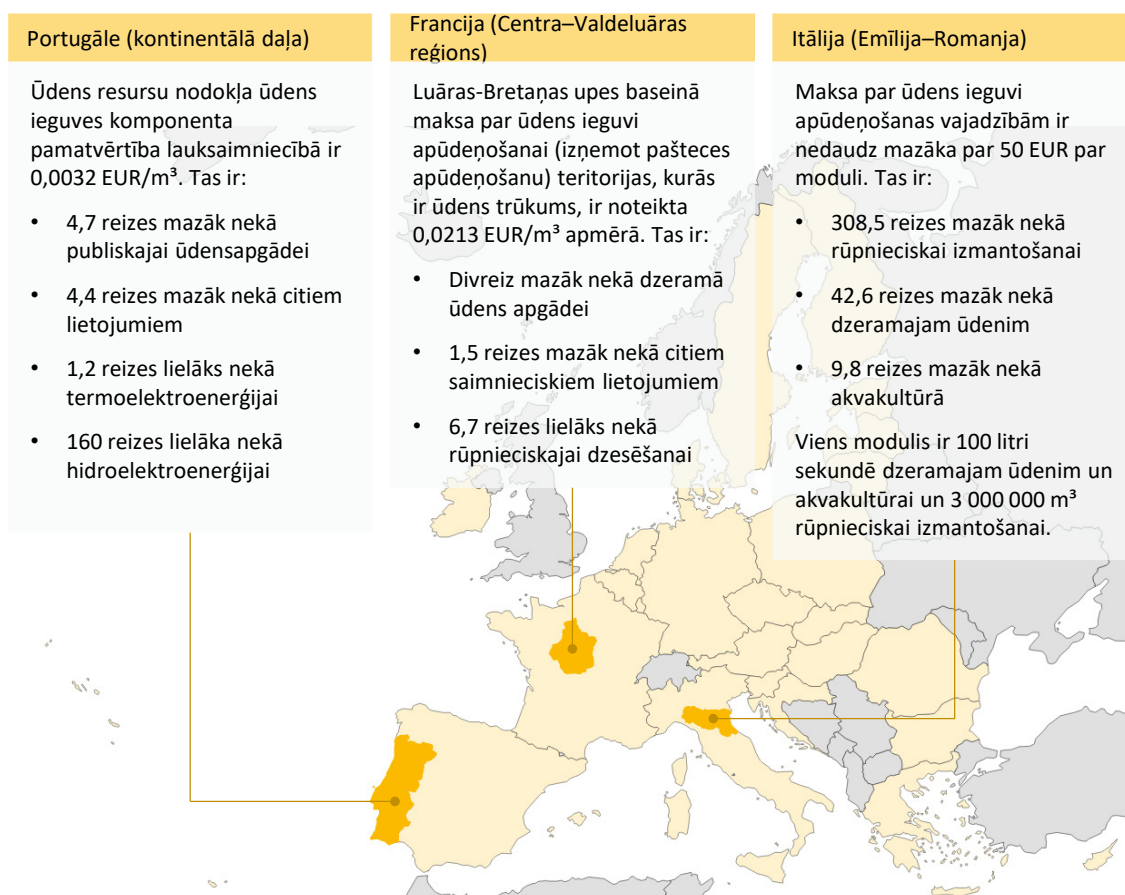
	Daudzums		Jauda		Platība
	Maksu par ūdeni aprēķina pēc tilpuma. Iegūtā ūdens tilpumu mēra, izmantojot caurplūdes mērītāju, kas uzstādīts ieguves vietā (piemēram, pazemes ūdeņu urbumā).		Ūdens cena ir atkarīga no sūknēšanas iekārtas maksimālās jaudas (piemēram, izteikta kW/h vai l/h).		Lauksaimnieki maksā cenu par hektāru neatkarīgi no faktiskā ūdens resursu izmantojuma. Dažkārt to ietekmē audzētās kultūras.

Avots. ERP.

Zemākas ūdens cenas lauksaimniecībai

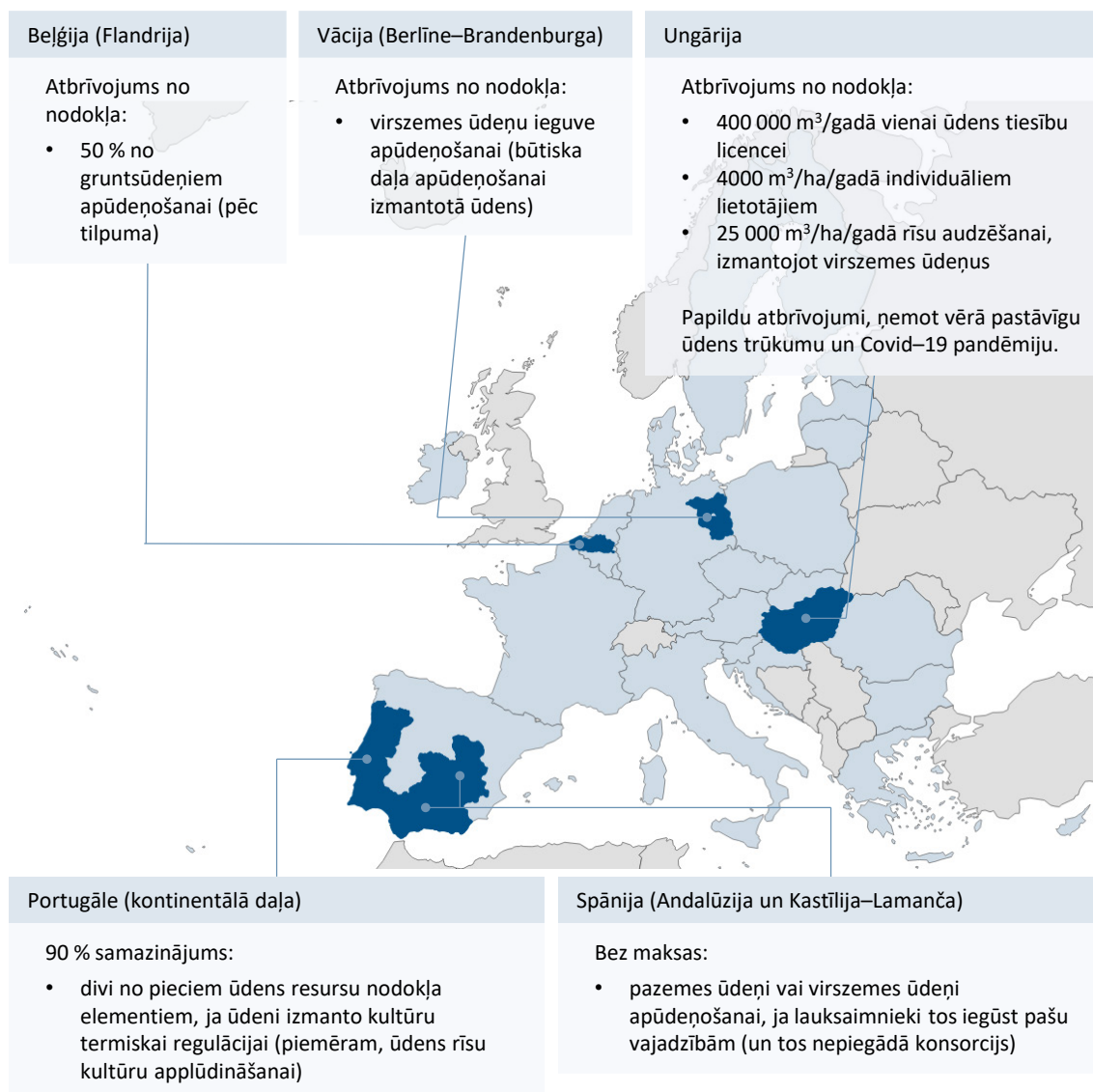
40 Astonās no 11 mūsu revīzijā apskatītajām dalībvalstīm/reģioniem ūdens ir krietni lētāks, ja to izmanto lauksaimniecībā. **10. attēlā** salīdzina dažas maksas par ūdens ieguvu lauksaimniecības vajadzībām un maksas par ūdens izmantošanu citās nozarēs. Vairākas dalībvalstis/reģioni piemēro īpašas atkāpes attiecībā uz apūdeņošanai izmantojamo ūdeni (sk. **11. attēlu**).

10. attēls. Ūdens ieguves maksu salīdzinājums pa nozarēm

Avots. ERP, pamatojoties uz dalībvalstu sniegto informāciju.

11. attēls. Cenas samazinājumi, ko piemēro apūdeņošanas ūdenim

Avots. ERP, pamatojoties uz dalībvalstu sniegto informāciju.

41 Sešas dalībvalstis/reģioni neprasa maksu par ūdens ieguvu, ja tā **nepārsniedz konkrētu tilpumu**. Cenu noteikšanas sliekšnis ir atšķirīgs. Belģijā (Flandrijā) un Ungārijā tie ir 500 m³ gadā, Bulgārijā – 10 m³/dienā, Spānijā (Andalūzijā) un Francijā (teritorijās, kurās ir ūdens trūkums) – 7000 m³ gadā, Francijā (teritorijās, kurās nav ūdens trūkuma) – 10 000 m³ gadā, bet Portugālē (privāta ieguve) – 16 600 m³ gadā. Katrā gadījumā tas attiecas uz visiem lietotājiem, ne tikai uz lauksaimniekiem.

Izmaksu atgūšana par ūdens pakalpojumiem

42 Ūdens pamatdirektīvā noteikts, ka dalībvalstīm jāveic ūdens patēriņa ekonomiskā analīze. Šādu aprēķinu vajadzētu izmantot, novērtējot, cik lielā mērā lietotāji sedz izmaksas par ūdens pakalpojumiem (piemēram, ūdens ieguvu apūdeņošanai) (izmaksu

atgūšanas princips). ES norādījumi²⁵ paredz, ka dalībvalstīm ekonomiskajā analīzē būtu jāņem vērā šādi aspekti:

- 1) Ūdens pakalpojumu nodrošināšanas un pārvaldības finansiālās izmaksas:
 - ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksas (piemēram, enerģija);
 - kapitāla izmaksas (piemēram, infrastruktūras nolietojums);
 - administratīvās izmaksas (maksu aprēķināšana, administrēšana un uzraudzība).
- 2) Ūdens pakalpojumu izmaksas vides un resursu jomā:
 - kaitējums videi, ko rada ieguve, uzglabāšana un iepildīšana krātuvēs;
 - paredzamās izmaksas, kas saistītas ar alternatīviem ūdens izmantojumiem (piemēram, izmaksas, kas saistītas ar pazemes ūdeņu pārmērīgu ieguvei), jo ūdens resursu izsmelšana kaitēs pašreizējiem un turpmākiem lietotājiem.

43 Savā ekonomiskajā analīzē vairākas dalībvalstis/reģioni novērtē vides aizsardzības izmaksas, aprēķinot to pasākumu izmaksas, kas vajadzīgi, lai panāktu labu ūdeņu stāvokli upju baseinu apgabalā. Itālijas (Emīlijas–Romanjas) un Spānijas (Andalūzijas un Kastīlijas–Lamančas) iestādes uzskata, ka resursu izmaksas ir būtiskas tikai tad, ja situāciju attiecībā uz ūdeni raksturo kā trūcīgu. Bulgārijas un Vācijas iestādes (Berlīne–Brandenburga) norāda, ka joprojām nav kopīgas vienošanās par vides un resursu izmaksu aprēķināšanas metodiku.

44 Astoņas mūsu revīzijā iekļauto dalībvalstu valsts un reģionālās iestādes uzskatīja, ka ūdens pakalpojumu izmaksu atgūšana lauksaimniecībā ir nepilnīga. Viens no iemesliem ir tas, ka vides un resursu izmaksas (vēl) netiek atspoguļotas ūdens cenu noteikšanā. Savā ŪPD atbilstības pārbaudē (sk. 11. punktu) Komisija norādīja, ka tas liecina par slēptām izmaksām sabiedrībai un rada spriedzi iespējamam ieņēmumu avotam, no kura finansētu ŪPD īstenošanas pasākumus.

²⁵ Eiropas Komisija, Vienota īstenošanas stratēģija Ūdens pamatdirektīvai, “*Guidance document no. 1 Economics and the environment*” un “*Information Sheet on Assessment of the Recovery of Costs for Water Services for the 2004 River Basin Characterisation Report (Art 9)*”.

Komisija uzskata, ka ŪPD īstenošana notiek lēni

45 Komisijai ir jāuzrauga, kā dalībvalstis īsteno Ūdens pamatdirektīvu. Tāpēc tā ik pēc trim gadiem novērtē īstenošanas progresu (sk. **09.** punktu), galvenokārt ņemot vērā dalībvalstu ziņojumus, un publicē savu īstenošanas ziņojumu. Jaunākais Komisijas ziņojums (2019. gada februāris) attiecās uz UBAP otro kārtu un ietvēra ES mēroga pārskatu un konkrētām valstīm paredzētus novērtējumus ar ieteikumiem.

Iepriekšējās atļaujas sistēmas

46 Komisijas dienestu darba dokumentā²⁶ tika ziņots par panākumiem, kas gūti attiecībā uz iepriekšējās atļaujas sistēmu izveidi un darbību, piemēram, par uzlabojumiem uzskaitē, ūdens ieguves kontroli, licencēm un ūdens ieguves datu kopām. Tomēr, kā liecina mūsu apsvērumi (**29.** un **30.** punkts), dienestu darba dokumentā secināts, ka “ir vajadzīgs lielāks progress, jo īpaši tajās dalībvalstīs, kurās nekontrolē un/vai neregistrē nelielu ieguvi, bet no ūdensobjektiem tiek intensīvi iegūts ūdens, un tāpēc tiem nav labi rādītāji”. Dokumentā secināts, ka rādītāji ir nedaudz uzlabojušies, jo kopš UBAP pirmās kārtas ir samazinājies ieguves spiediens, bet kopējā ūdens ieguve laikposmā no 2002. līdz 2014. gadam ir samazinājusies par aptuveni 7 %.

Ūdens cenu noteikšana un izmaksu atgūšana

47 Kopīgo noteikumu regula²⁷ 2014.–2020. gada plānošanas periodā vairākiem ES fondiem, tostarp lauku attīstības fondam, ieviesa mehānismu, kas pazīstams kā “*ex ante* nosacījumi”. Ja līdz 2017. gada 30. jūnijam kāds *ex ante* nosacījums vēl nebija ieviests, Komisijai bija iespēja līdz korektīvu pasākumu veikšanai apturēt starpposma maksājumus attiecīgajai lauku attīstības prioritātei.

48 Viens no šiem nosacījumiem skar ūdens nozari. Praksē apūdeņošanas investīciju finansējums, kas plānots 5.a prioritārajā jomā “ūdens izmantošanas efektivitātes

²⁶ Eiropas Komisija, SWD(2019) 30 final.

²⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1303/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006 (OV L 347, 20.12.2013., 320. lpp.).

palielināšana lauksaimniecībā”, ir atkarīgs no dalībvalsts vai reģiona, kurā ir izstrādāta ūdens cenu politika, kas:

- a) nodrošina pienācīgu stimulu lietotājiem efektīvi izmantot ūdeni; un
- b) ņem vērā ūdens pakalpojumu izmaksu atgūšanu.

49 Kopumā Komisija uzskata, ka *ex ante* nosacījumu mehānisms bija efektīvs veids, kā mudināt dalībvalstis uzlabot to ūdens cenu politiku²⁸: “Ir veikti pasākumi attiecībā uz ūdens pakalpojumu definēšanu, finansiālo izmaksu aprēķināšanu, mērīšanu, ekonomiskās analīzes veikšanu, kā arī vides un resursu izmaksu ievērošanu”. Vienlaikus Komisija atzīst, ka ūdens pakalpojumu izmaksu atgūšana lielākajā daļā dalībvalstu ir nepilnīga.

50 Neraugoties uz *ex ante* nosacījumu pozitīvo ietekmi uz ūdens nozari 2014.–2020. gadā, Komisijas priekšlikumā par KLP laikposmam pēc 2020. gada *ex ante* nosacījumu mehānisms nav minēts.

ŪPD ievērošana

51 Ja Komisija uzskata, ka dalībvalsts neievēro ŪPD noteiktos pienākumus, tā var Eiropas Savienības Tiesā ierosināt pārkāpuma procedūru pret dalībvalsti. Lietā C-525/12²⁹ Tiesa konstatēja, ka dalībvalstis var brīvi noteikt politikas jomu kopumu un finansējumu, kas vajadzīgs, lai sasniegtu Ūdens pamatdirektīvas mērķus. Atbilstoši savai vispārējo pārkāpumu politikai Komisija pašreiz par prioritāti izvirza strukturālus, nevis atsevišķus neatbilstības gadījumus.

52 Nesen Komisija, nosūtot vēstules visām dalībvalstīm, nolēma risināt konkrētus jautājumus, kam jāpievērš uzmanība. Laikposmā no 2020. gada septembra līdz 2021. gada aprīlim tā nosūtīja vēstules pēc tam, kad bija izvērtējusi UBAP otrajā kārtā sniegto informāciju. Minētajās vēstulēs tā norādīja uz acīmredzamas neatbilstības gadījumiem un prasīja dalībvalstīm pamatot šo situāciju, izlabot to vai precizēt, kādā veidā tā jau ir atrisināta vai tiks risināta UBAP trešajā kārtā. Komisija 2020. gada decembrī nosūtīja vēl vienu vēstuli kopumu visām dalībvalstīm, kurā tā īpaši pievērsās to mehānismiem atbilstības nodrošināšanai un sankcijām ieguves jomā, kā arī punktveida avota / difūzā piesārņojuma jomā. Dalībvalstīm tika prasīts sniegt sīkāku

²⁸ Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par Ūdens pamatdirektīvas (2000/60/EK) un Plūdu direktīvas (2007/60/EK) īstenošanu, COM (2019) 95 final.

²⁹ Eiropas Savienības Tiesas 2014. gada 11. septembra spriedums lietā C-525/12.

informāciju par vietējiem noteikumiem ūdens ieguves jomā saskaņā ar Ūdens pamatdirektīvas 11. panta 3. punkta e) apakšpunktu.

KLP tiešie maksājumi būtiski neveicina ūdens efektīvu izmantošanu

53 Kā paredzēts Līgumā par Eiropas Savienības darbību, “nosakot un īstenojot Savienības politiku un darbības, tajās jāparedz vides aizsardzības prasības, lai veicinātu noturīgu attīstību”. Tāpēc mēs pārbaudījām, vai ES ūdens resursu politikas mērķi tika atspoguļoti galvenajos KLP finansēšanas instrumentos.

54 Gan atsaistītās (ienākumu atbalsts), gan saistītās (platībatkarīgās) shēmas piešķir atbalstu, pamatojoties uz apsaimniekoto platību. Mēs izvērtējām, vai:

- 1) šie atbalsta maksājumi bija atkarīgi no ūdens resursu ilgtspējīgas izmantošanas; un
- 2) tie stimulēja vai nestimulēja apūdeņošanas darbības.

KLP ienākumu atbalsts neveicina ūdens resursu efektīvu izmantošanu vai ūdens aizturi

55 Pašlaik gan VPMS, gan PMS maksājumi ir neitrāli attiecībā uz apūdeņošanu: tie nedod stimulu efektīvi izmantot ūdeni, bet arī nemudina veikt apūdeņošanu vai izmantot vairāk ūdens. **VPMS** maksājumu likme par hektāru ir vienāda visiem atbalsta saņēmējiem un kultūru veidiem katrā no desmit dalībvalstīm, kuras piemēro VPMS. **PMS** maksājumu likmi nosaka dalībvalstis, un tā var atšķirties starp atbalsta saņēmējiem, daļēji atkarībā no to KLP maksājumu vēstures. Dažās dalībvalstīs (piemēram, Spānijā un Grieķijā) tā var atšķirties arī atkarībā no lauksaimniecības zemes veida. ERP jau iepriekš ziņoja³⁰ par būtiskām atšķirībām atsevišķu dalībvalstu starpā, piemēram, Spānijā.

³⁰ ERP īpašais ziņojums Nr. 10/2018 “Pamata maksājuma shēma lauksaimniekiem – tiek īstenota pareizi, taču tai ir ierobežota ietekme uz vienkāršošanu, atbalsta mērķtiecīgāku piešķiršanu un atbalsta līmeņu konvergenci”.

56 Neviena no šīm divām tiešo maksājumu shēmām, ne arī zaļināšanas maksājumu shēma neparedz lauksaimniekiem pienākumus attiecībā uz ilgtspējīgu ūdens izmantošanu. Tomēr zaļināšanai var būt netieša pozitīva ietekme, jo lauksaimniekiem ir izvirzīta prasība saglabāt ilggadīgos zālājus (ko parasti neapūdeņo atšķirībā no aramzemes). Tāpat tajā galvenā uzmanība pievērsta terašu saglabāšanai, citām ainavas īpatnībām un ekoloģiski nozīmīgām platībām, piemēram, nekultivētām buferjoslām, jo tās var palielināt dabīgo ūdens aizturi. Realitātē, kā ziņojām 2017. gadā³¹, zaļināšana ir rosinājusi lauksaimniecības prakses izmaiņas tikai apmēram 5 % no ES lauksaimniecības zemēm.

57 KLP atbalsts stimulē lauku nosusināšanu, nevis ūdens aizturi. KLP 2014.–2020. gadam nosaka, ka par nosusinātiem kūdrājiem var saņemt ienākumu atbalstu, savukārt pārbaudēs apsaimniekotus mitrus kūdrājus dažkārt uzskata par atbalstam nepiemērotiem. Nosusināti kūdrāji ne tikai negatīvi ietekmē pazemes ūdeņu rezerves, bet izdala arī siltumnīcefekta gāzes³². Eiropas Parlamenta grozījumos Komisijas priekšlikumam par KLP laikposmam pēc 2020. gada³³ uzskata, ka KLP ienākumu atbalstu var piešķirt par tādu lauksaimniecisku darbību kā paludikultūru (lauksaimniecība un mežsaimniecība mitrās augsnēs, galvenokārt kūdrājos).

Ar brīvprātīgu saistīto atbalstu ES atbalsta ūdens resursus intensīvi patērējošas kultūras teritorijās, kurās ir ūdens trūkums

58 Visas dalībvalstis, izņemot Vāciju, izmanto BSA, lai saglabātu vai palielinātu konkrētu kultūru audzēšanu nozarēs, kas nonākušas grūtībās³⁴. ES paredz atbalstu konkrētām nozarēm³⁵, tostarp ūdens resursus intensīvi patērējošām kultūrām, piemēram, rīsiem, riekstiem, augļiem un dārzeņiem (sk. [12. attēlu](#)).

³¹ ERP īpašais ziņojums Nr. 21/2017 “Zaļināšana: sarežģītāka ienākumu atbalsta shēma, kas vēl nav efektīva vides aizsardzības ziņā”.

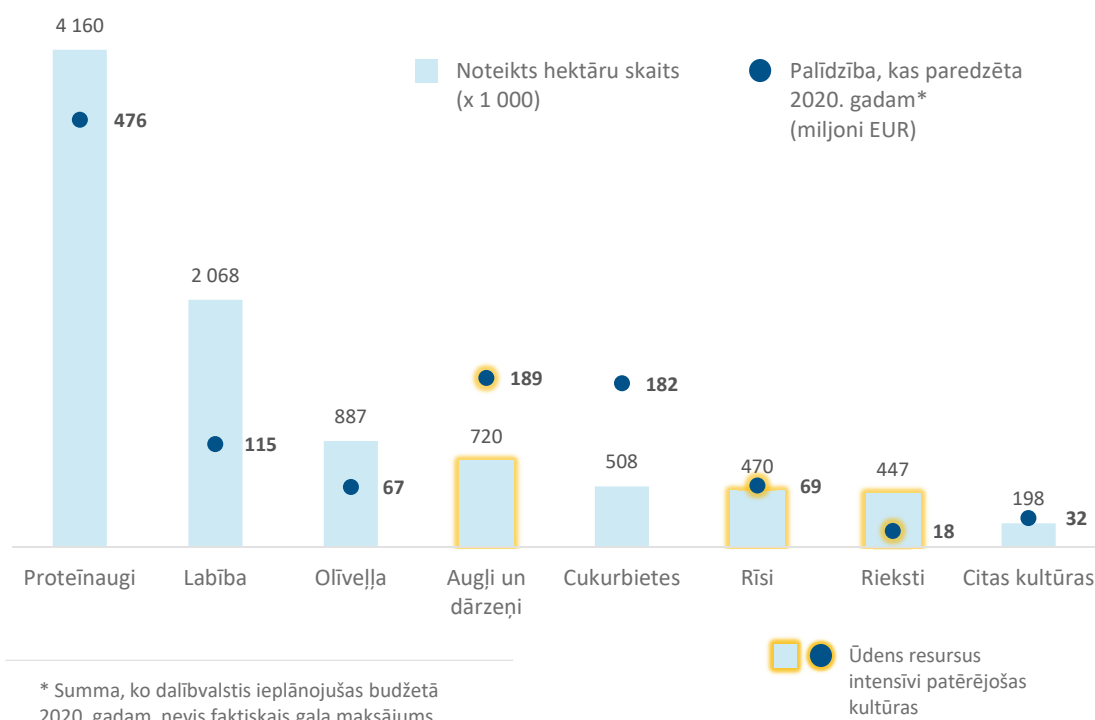
³² *Peatlands in the EU – position paper*.

³³ Eiropas Parlamenta 2020. gada 23. oktobrī pieņemtie grozījumi priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem.

³⁴ Eiropas Komisija, “*Voluntary coupled support – Review by the Member States of their support decisions applicable as from claim year 2020*”.

³⁵ Regula (ES) Nr. 1307/2013, 52. panta 2. punkts.

12. attēls. Paziņotie brīvprātīga saistītā atbalsta pasākumi kultūrām (2020. gads)

Avots. Eiropas Komisija.

59 ES noteikumi par BSA paredz, ka “saistītais atbalsts, kas piešķirts (..) ir saderīgs ar citiem Savienības pasākumiem un politiku”³⁶, tāpēc Komisijai jābūt iespējai noraidīt nesaderīgas shēmas. Komisija nav novērtējusi ietekmi, ko rada ilgtspējīgai ūdens izmantošanai ierosinātie pasākumi.

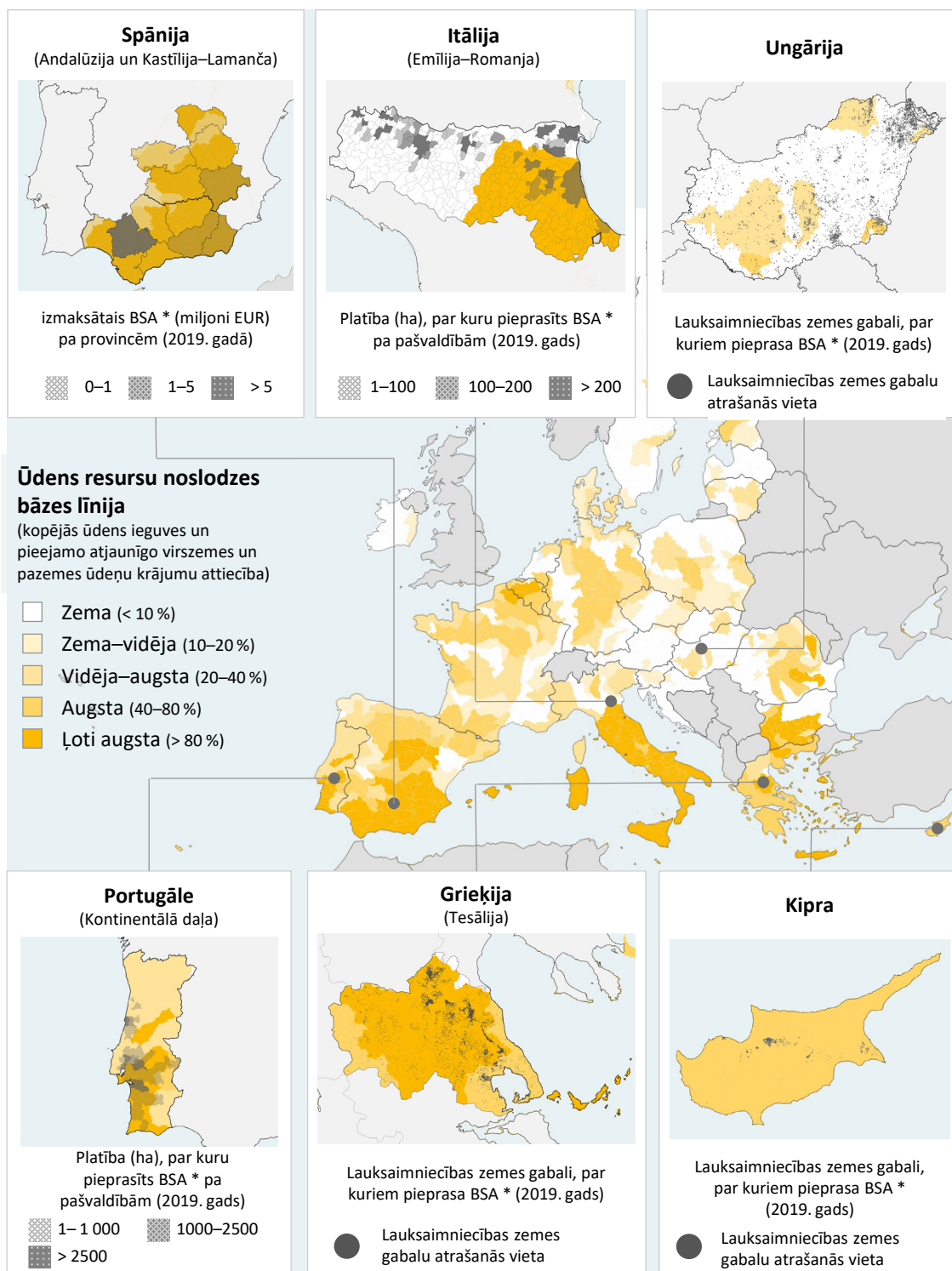
60 Nevienā no revīzijā pārbaudītajām dalībvalstīm / pārbaudītajiem reģioniem nebija ieviesti ūdens izmantošanas aizsardzības pasākumi, piemēram, atbalsta ierobežojumi teritorijās, kurās ir ūdens trūkums, vai zemes gabaliem, kuros nav efektīvu apūdeņošanas sistēmu.

61 Deviņas no 11 dalībvalstīm/reģioniem, ko revidējām, izmanto BSA kultūrām. Astoņas dalībvalstis atbalsta ūdens resursus intensīvi patērējošas kultūras, neizvirzot ģeogrāfiskus ierobežojumus. Tādējādi dalībvalstis izmanto ES finansējumu, atbalstot ūdens resursus intensīvi patērējošas kultūras teritorijās, kurās ir ūdens trūkums.

13. attēlā norādīts, ka sešas dalībvalstis izmanto BSA ūdens resursus intensīvi patērējošām kultūrām teritorijās, kurās ūdens trūkuma līmenis ir augsts vai ļoti augsts.

³⁶ Regula (ES) Nr. 1307/2013, 52. panta 8. punkts.

13. attēls. Brīvprātīgais saistītais atbalsts ūdens resursus intensīvi patērējošām kultūrām un teritorijām, kurās ir ūdens trūkums

* BSA tikai ūdens resursus intensīvi patērējošām kultūrām. Pamatojoties uz vairākos avotos iegūto datu analīzi, mēs uzskatījām, ka ūdens resursus intensīvi patērē tādas kultūras kā augļi un dārzeņi, rīsi un rieksti. Atruna: tā kā avotu dati bija atšķirīgi, kartes nav salīdzināmas valstu starpā.

Avots. ERP un Pasaules Resursu institūts *Aqueduct*, sk. 22.3.2021.

Savstarpējā atbilstība attiecas uz ūdens nelikumīgu ieguvu, bet pārbaudes veic reti un sodi ir mazi

62 Savstarpējā atbilstība sasaista tiešos maksājumus (un dažus citus KLP maksājumus) ar konkrētām vides saistībām. Viens no savstarpējās atbilstības nosacījumiem (LLVS 2) attiecas uz dalībvalstu noteiktajām ūdens ieguves atļauju procedūrām. Valsts/reģionālās iestādes pārbauda 1 % konkrētas to lauksaimnieku grupas, kuri apūdeņo savus laukus, un piemēro sodus (parasti nosakot subsīdijas samazinājumu par 3 % saskaņā ar PMS vai VPMS) tiem, kas neievēro valsts/reģionālās ūdens ieguves atļauju piešķiršanas procedūras.

63 Praksē, kopš mēs par to ziņojām 2014. gadā, kārtība ir nedaudz mainījusies³⁷. LLVS 2 ir noteikts vispārīgi: “Ja apūdeņošanā lietotā ūdens izmantošanai nepieciešama atļauja, – atļauju procedūru ievērošana”. Komisija neprasi, lai dalībvalstis noteiktu īpašas prasības, piemēram, prasību uzstādīt ūdens skaitītājus un ziņot par ūdens patēriņu. LLVS neietekmēs dalībvalstis, kurās atļaujas piešķiršanas procedūras ir nepilnīgas. LLVS potenciālu vēl vairāk samazina tas, ka prasība neattiecas uz visiem KLP atbalsta saņēmējiem (piemēram, mazo lauksaimnieku atbalsta shēmas atbalsta saņēmējiem, lauku attīstības maksājumiem, kas nav ikgadēji maksājumi, vai TKO atbalstu augļu un dārzeņu vai olīvu nozarei) un dalībvalstis neveic pienācīgas pārbaudes.

64 Komisijas priekšlikumā par KLP laikposmam pēc 2020. gada ir saglabāta savstarpējās atbilstības koncepcija (pārdēvēta par “nosacījumiem”). Ar to paplašina darbības jomu, ietverot mazo lauksaimnieku shēmu, bet vienlaikus izslēdz TKO vīna maksājumu saņēmējus.

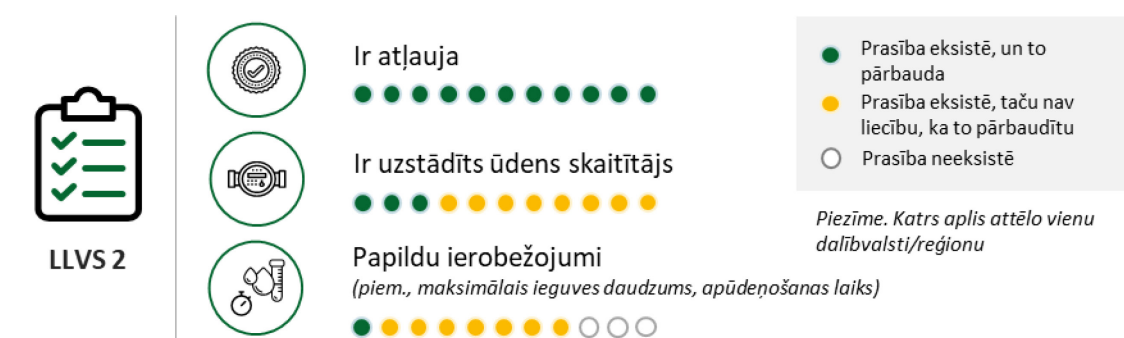
65 Subsidiaritātes princips paredz, ka dalībvalstis pēc saviem ieskatiem atbilstošā veidā var brīvi īstenot ūdens atļauju piešķiršanas pienākumu un panākt tā izpildi. Desmit no dalībvalstīm/reģioniem, ko revidējām, īsteno selektīvu pieeju attiecībā uz LLVS 2, bieži vien savās pārbaudēs neievērojot dažas valsts vai reģionālas regulatīvās prasības ūdens ieguvei (**14. attēls**).

66 Vienīgā pārbaude, ko veic visām mūsu pārbaudītajām kontroles sistēmām, ir nepieciešamība saņemt atļauju, lai drīkstētu iegūt ūdeni apūdeņošanai. Lielākajā daļā gadījumu pārbaudēs tiek veikta arī zemes gabalu vizuāla apskate nolūkā atklāt nelikumīgu ūdens ieguvu vai apūdeņošanu. Tā notiek Beļģijā (Flandrija), Vācijā (Berlīne–

³⁷ ERP īpašais ziņojums Nr. 04/2014 “ES ūdens resursu politikas mērķu integrēšana kopējā lauksaimniecības politikā bijusi tikai daļēji sekmīga”, 38.–48. punkts.

Brandenburga), Spānijā (Andalūzija un Kastīlija-Lamanča), Itālijā (Emīlija–Romanja), Ungārijā un Portugālē. Trīs no 11 dalībvalstīm un reģioniem pārbauda skaitītāju esamību – Beļģija (Flandrija), Francija (Centra–Valdluāras reģions), Kipra. Desmit no 11 valstīm nepārbauda atļauju saturu, piemēram, maksimālo ieguves daudzumu un apūdeņošanas laiku (visas mūsu revīzijā ietvertās dalībvalstis/reģioni, izņemot Beļģiju (Flandrija)). Līdzīga nepilnība ir norādīta novērtējuma atbalsta pētījumā par KLP ietekmi uz ūdeni³⁸.

14. attēls. LLVS 2 komponentes pārbauda 11 dalībvalstīs/reģionos

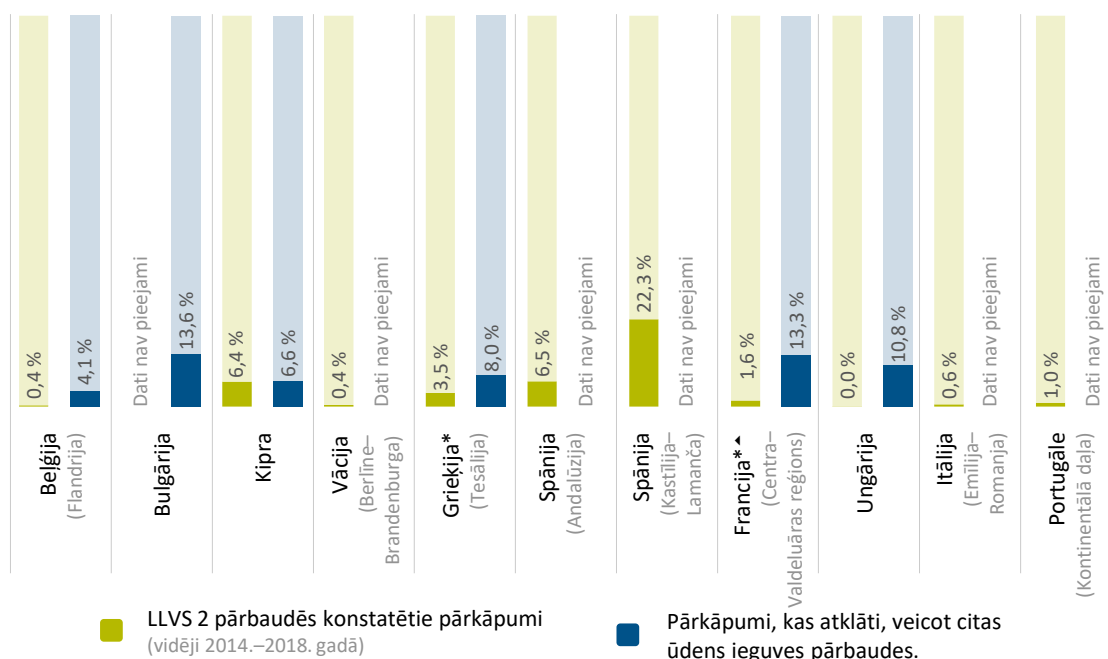

Avots. ERP.

67 Savstarpējās atbilstības kontroles statistika, par kuru dalībvalstis ziņo Komisijai, liecina, ka ir ievērojamas atšķirības gan valstu, gan reģionu starpā. Piemēram, Spānijā vidējais neatbilstības līmenis Kastīlijā–Lamančā ir krietni augstāks nekā Andalūzijā (**15. attēls**). Visās dalībvalstīs/reģionos, par kuriem ieguvām datus, LLVS 2 neatbilstības līmenis ir zemāks nekā citu ūdens ieguves pārbaudīto līmenis, kā izklāstīts **32. punktā** (sk. **15. attēlu**). Pastāv nopietns risks, ka savstarpējās atbilstības pārbaudēs netiek konstatēti nelikumīgas ūdens ieguves gadījumi.

³⁸ AGRI ĢD un EEIG Alliance Environnement, “Evaluation of the impact of the CAP on water. Final report”.

15. attēls. Neatbilstības līmenis, kas konstatēts LLVS 2 pārbaudēs un citās ūdens ieguves pārbaudēs 11 dalībvalstīs/reģionos

* Rezultāti attiecībā uz savstarpējo atbilstību attiecas uz visu valsti, rezultāti par citiem pārkāpumiem attiecas uz reģionu.

** Citas ūdens ieguves pārbaudes var veikt ekonomikas nozarēs, kas nav lauksaimniecība.

Avots. ERP.

68 Eiropas Parlaments un Padome 2013. gadā aicināja Komisiju³⁹ uzraudzīt to, kā dalībvalstis savos valsts tiesību aktos transponē Ūdens pamatdirektīvu un īsteno to, un iesniegt priekšlikumu par attiecīgo Ūdens pamatdirektīvas daļu iekļaušanu savstarpējā atbilstībā. Komisija neiesniedza priekšlikumu par Ūdens pamatdirektīvas daļu iekļaušanu savstarpējās atbilstības sistēmā 2014.–2020. gadam. Tomēr priekšlikumā par KLP laikposmam pēc 2020. gada ir skaidri norādīts Ūdens pamatdirektīvas pants par ūdens ieguves kontroli⁴⁰, padarot to par obligātu prasību (TANPP 1) saskaņā ar jaunajiem nosacījumiem. Ar to tiek ieviesta skaidra saikne starp Ūdens pamatdirektīvu un KLP maksājumiem lauksaimniekiem, un tādējādi pants varētu gūt lielāku spēku.

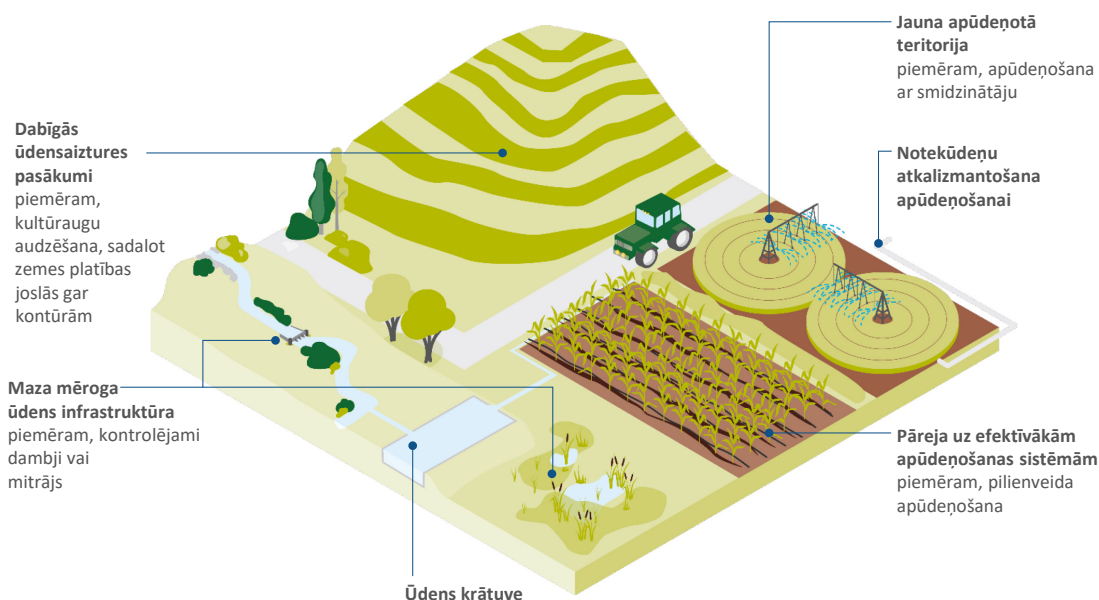
³⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1306/2013 (2013. gada 17. decembris) par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību (OV L 347, 20.12.2013., 549.–607. lpp.), Eiropas Parlamenta un Padomes kopīgs paziņojums par savstarpējo atbilstību.

⁴⁰ Direktīva 2000/60/EK, 11. panta 3. punkta e) apakšpunkts.

Lauku attīstības fondi un tirgus pasākumi īpaši neveicina ilgtspējīgu ūdens izmantošanu

69 Papildus tiešajiem maksājumiem KLP finansē arī lauksaimnieku investīcijas pamatlīdzekļos un atbalsta konkrētas darbības, piemēram, apņemšanos īstenot noteiktu lauksaimniecības praksi. Dažas investīcijas un darbības pozitīvi ietekmē ūdens izmantošanu, bet citas palielina ūdens patēriņu (sk. arī [16. attēlu](#)). Tāpat ūdens patēriņu var ietekmēt lauku saimniecību konsultāciju sistēmu vai sadarbības projektu finansējums, kaut arī netieši.

16. attēls. Lauksaimniecības prakse un investīcijas, kas ietekmē ūdens izmantošanu

Avots. ERP.

Lauku attīstības programmas reti izmanto ūdens daudzuma uzlabošanai

70 Izmantojot lauku attīstības programmas, valsts vai reģionālās iestādes var atbalstīt:

- lauksaimniecības praksi vai zaļo infrastruktūru, kurai ir pozitīva ietekme uz ūdens pieejamību lauksaimniecības augsnē (ūdens aiztures pasākumi);
- lauksaimniekus par papildu izmaksām un zaudētajiem ienākumiem, kas izriet no ŪPD prasību īstenošanas;
- notekūdeņu attīrīšanas infrastruktūru ūdens atkalizmantošanai apūdeņošanā.

Mēs pārbaudījām, cik lielā mērā šīs iespējas tiek izmantotas.

71 Dalībvalstis var izmantot lauku attīstības fondus, lai finansētu **dabīgas ūdens aiztures pasākumus** (sk. [17. attēlu](#)). Šo iespēju izmanto piecas no mūsu revīzijā ietvertajām dalībvalstīm/reģioniem.

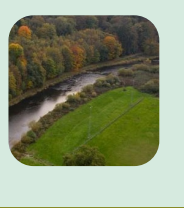
- Beļģija (Flandrija), Spānija (Andalūzija), Ungārija, Itālija (Emīlija–Romanja) un Portugāle ir finansējušas agrovides un klimata saistības⁴¹, kuru galvenais mērķis ir saglabāt augsni, uzlabot organiskās vielas un samazināt eroziju, tādējādi palīdzot uzlabot ūdens aizturi.
- Beļģija (Flandrija) ir finansējusi vienu projektu, kas saistīts ar zaļo infrastruktūru ūdens aiztures mērķiem⁴², savukārt Ungārija – astoņus projektus.

⁴¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1305/2013 (2013. gada 17. decembris) par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) (OV L 347, 20.12.2013., 487. lpp.) 28. pants.

⁴² Regula (ES) Nr. 1305/2013, 17. panta 1. punkta d) apakšpunkts.

17. attēls. Dabīgās ūdens aiztures pasākumi

Dabīgās ūdensaiztures pasākumu galvenais uzdevums ir uzlabot un/vai atjaunot ūdens nesējslāņu, augsnes un ekosistēmu spēju aizturēt ūdeni. To var izdarīt dažādos veidos.

Lauksaimniecības augsnē ūdens aizturi var uzlabot turpmāk minētajos veidos:		Saudzējošā augsnes apstrāde Atstājot kultūraugu atliekas uz zemes virsmas, saudzējošā augsnes apstrāde palēnina ūdens kustību un samazina augsnes eroziju.
	Buferjoslas un dzīvžogi Pastāvīgās veģetācijas dēļ dzīvžogi un zāles buferjoslas lauku vai ūdensteču malās nodrošina labus apstākļus efektīvai ūdens infiltrācijai, samazinot virszemes noteci.	
	Mitrāju atjaunošana Mitrāji kalpo kā dabiskas vannas vai sūkļi, uzkrājot ūdeni un lēni to atbrīvojot. Upju krastu dabiskā stāvokļa atjaunošana un stabilizācija Vairo iespējas aizturēt augsnes ūdeni, jo palielinās krastu infiltrācijas iespējas.	 Arī ūdensobjekta līmenī veikti ūdensaiztures pasākumi var palielināt ūdens pieejamību apkārtējās lauksaimniecības teritorijās.

Avots. ERP, pamatojoties uz ES [dabīgās ūdens aiztures pasākumu katalogu](#).

72 Dabīgās ūdens aiztures pasākumiem var būt vairākas priekšrocības, tostarp pazemes ūdeņu atjaunošana, sausuma pārvaldība un plūdu riska samazināšana, bet, ja tos īsteno nelielā teritorijā⁴³, to efektivitāte nav pilnīga. Septiņas no 11 mūsu revīzijā ietvertajām dalībvalstīm/reģioniem nefinansē šādus pasākumus lauku attīstības pasākumu ietvaros (sk. arī [18. attēlu](#)).

73 Dalībvalstis var izmantot lauku attīstības fondus⁴⁴, lai **kompensētu lauksaimniekiem** papildu izmaksas un zaudētos ienākumus saistībā ar upju baseinu apsaimniekošanas plānā noteiktajām prasībām. Šī iespēja nebija izmantota nevienā no dalībvalstīm/reģioniem, ko revidējām.

⁴³ EVA ziņojums Nr. 17/2020, 68. lpp.

⁴⁴ Regula (ES) Nr. 1305/2013, 30. pants.

74 Valsts/reģionālās iestādes savās lauku attīstības programmās (LAP)⁴⁵ var iekļaut atbalstu investīcijām infrastruktūrā, kas paredzēta **notekūdeņu atkārtotai izmantošanai apūdeņošanā**. Piecas mūsu pārbaudītās dalībvalstis/reģioni savās LAP šādu iespēju neparedzēja. Trīs dalībvalstīs/reģionos tā ir paredzēta apakšpasākuma ietvaros, bet nav izmantota projektu finansēšanai. Divas dalībvalstis ir finansējušas attiecīgus projektus (sk. [2. izcēlumu](#)).

2. izcēlums.

Lauku attīstības finansētās investīcijas notekūdeņu atkalizmantošanai

Kiprā lauku attīstības fondi tika izmantoti, lai finansētu vienu lielu projektu, kas ietver 500 000 m³ ūdens tvertnes izbūvi nolūkā uzglabāt lieku attīrītu ūdeni, lai vasarā to izmantotu lauksaimniecībā, kā arī 20 km primārā un sekundārā sadales tīkla būvniecību, aptverot 1700 hektārus.

Beļģijā (Flandrijā) no lauku attīstības fondiem atbalstīja vairākus projektus notekūdeņu attīrīšanai apūdeņošanas vai dzīvnieku dzirdināšanas mērķiem. Divi piemēri:

- ūdens attīrīšanas iekārtas pie tomātu audzētāja, lai dezinficētu pārstrādāto ūdeni un likvidētu pesticīdu atliekas;
- attīrīšanas iekārta piena pārstrādes uzņēmuma notekūdeņu pārveidošanai par dzeramo ūdeni liellopiem un piena saimniecībā radītā šķidrā digestāta pārveidošanai apūdeņošanas ūdenī.

ES finansējumam, ko izmanto apūdeņošanas projektiem, ir nepilnīga aizsardzība pret ilgtespējīgu ūdens izmantošanu

75 Apūdeņošanas projektu finansēšanai ir pieejami dažādi ES finansējuma veidi. Lai finansētu apūdeņošanas iekārtu modernizāciju vai pirmo uzstādīšanu (piemēram, saimniecībās) vai infrastruktūru (piemēram, tīklos), dalībvalstis var izmantot lauku attīstības fondus, kas paredzēti investīcijām fiziskajos aktīvos, vai TKO atbalstu konkrētās nozarēs (augļi un dārzeņi, olīvas un olīveļļa, vīns).

⁴⁵ Regula (ES) Nr. 1305/2013, 17. pants.

76 Mēs pārbaudījām:

- 1) to, cik lielā mērā šos fondus izmanto, lai atbalstītu apūdeņošanas projektus;
- 2) vai Komisija un dalībvalstis ir noteikušas aizsardzības pasākumus pret ilgtnespējīgu ūdens izmantošanu; un
- 3) vai dalībvalstis ir pārbaudījušas attiecīgās prasības.

77 Pašreizējo apūdeņošanas sistēmu modernizācija var palielināt ūdens izmantošanas efektivitāti, piemēram, saremontējot kanālus, no kuriem konstatē noplūdi, nosedzot atklātos kanālus un tādējādi samazinot iztvaikošanu vai sākot izmantot efektīvākas apūdeņošanas sistēmas. Tomēr efektivitātes uzlabojumi ne vienmēr rada vispārēju ūdens ietaupījumu, jo ietaupīto ūdeni var novirzīt citiem izmantošanas veidiem, piemēram, ūdens resursus intensīvi patērējošām kultūrām vai plašākas teritorijas apūdeņošanai. Šī ietekme ir zināma kā rikošeta fenomens⁴⁶. Turklāt fenomens, kas zināms kā “hidroloģiskais paradokss”, paredz lielāku apūdeņošanas efektivitāti, kas var samazināt virszemes ūdeņu atgriešanos upēs, samazinot pamatplūsmas, kas ir labvēlīgas pakārtotajiem lietotājiem un jutīgām ekosistēmām⁴⁷.

78 Jaunas apūdeņošanas infrastruktūras ierīkošana, paplašinot apūdeņoto teritoriju, var palielināt spiedienu uz saldūdens resursiem, ja vien sistēma neizmanto lietussūdeni vai reciklētu ūdeni. Par šādu risku liecina arī Komisijas novērtējuma atbalsta pētījums par KLP ietekmi uz ūdeni (sk. [Error! Bookmark not defined.](#) zemsivītras piezīmi), jo līdz šim ir grūti garantēt, ka investīcijas apūdeņošanā ir labvēlīgas ūdensobjektiem, it īpaši, ja apūdeņoto platību palielina vietās, kur ūdensobjekta noslodze ir liela.

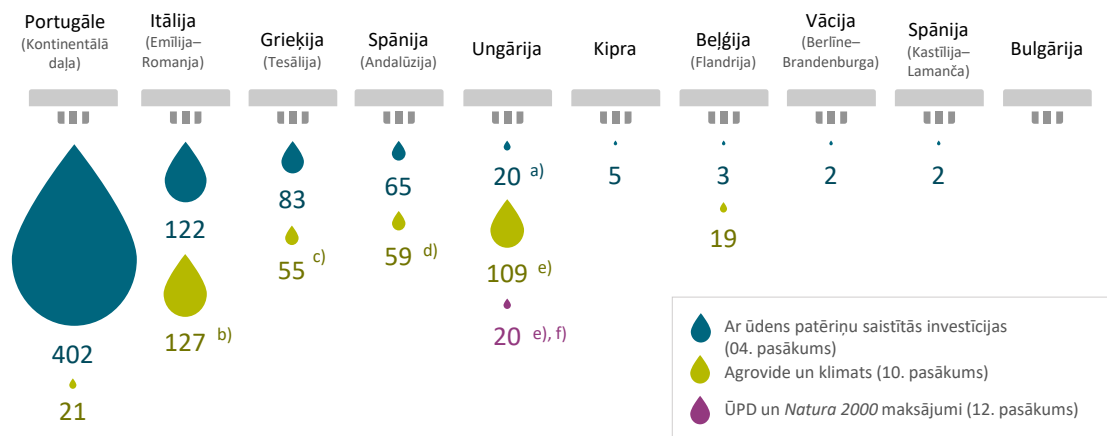
Lauku attīstība investīciju atbalstam

79 Visas, izņemot vienu no mūsu novērtētajām dalībvalstīm/reģioniem, izmanto lauku attīstības fondus, lai finansētu investīcijas, kas ietekmē ūdens patēriņu (sk. [18. attēlu](#)). Jauna apūdeņošanas iekārtas un infrastruktūra ir atbalsttiesīga visās desmit dalībvalstīs/reģionos, savukārt investīcijas ieguves infrastruktūrā (piemēram, urbumos) ir atbalsttiesīgas vismaz trīs dalībvalstīs/reģionos. Puse no mūsu papildu izlasē iekļautajām 24 LAP pieļāva investīcijas jaunā apūdeņošanas infrastruktūrā.

⁴⁶ ESAO (2016), *Mitigating Droughts and Floods in Agriculture: Policy Lessons and Approaches*, ESAO Pētījums par ūdeni, OECD Publishing, Parīze.

⁴⁷ EVA Ziņojums Nr. 17/2020.

18. attēls. ELFLA finansējums, kas ietekmē ūdens patēriņu lauksaimniecībā (līdzekļi, par kuriem uzņemtas saistības vai kuri izmaksāti miljonos EUR) (2014.–2020. gads)

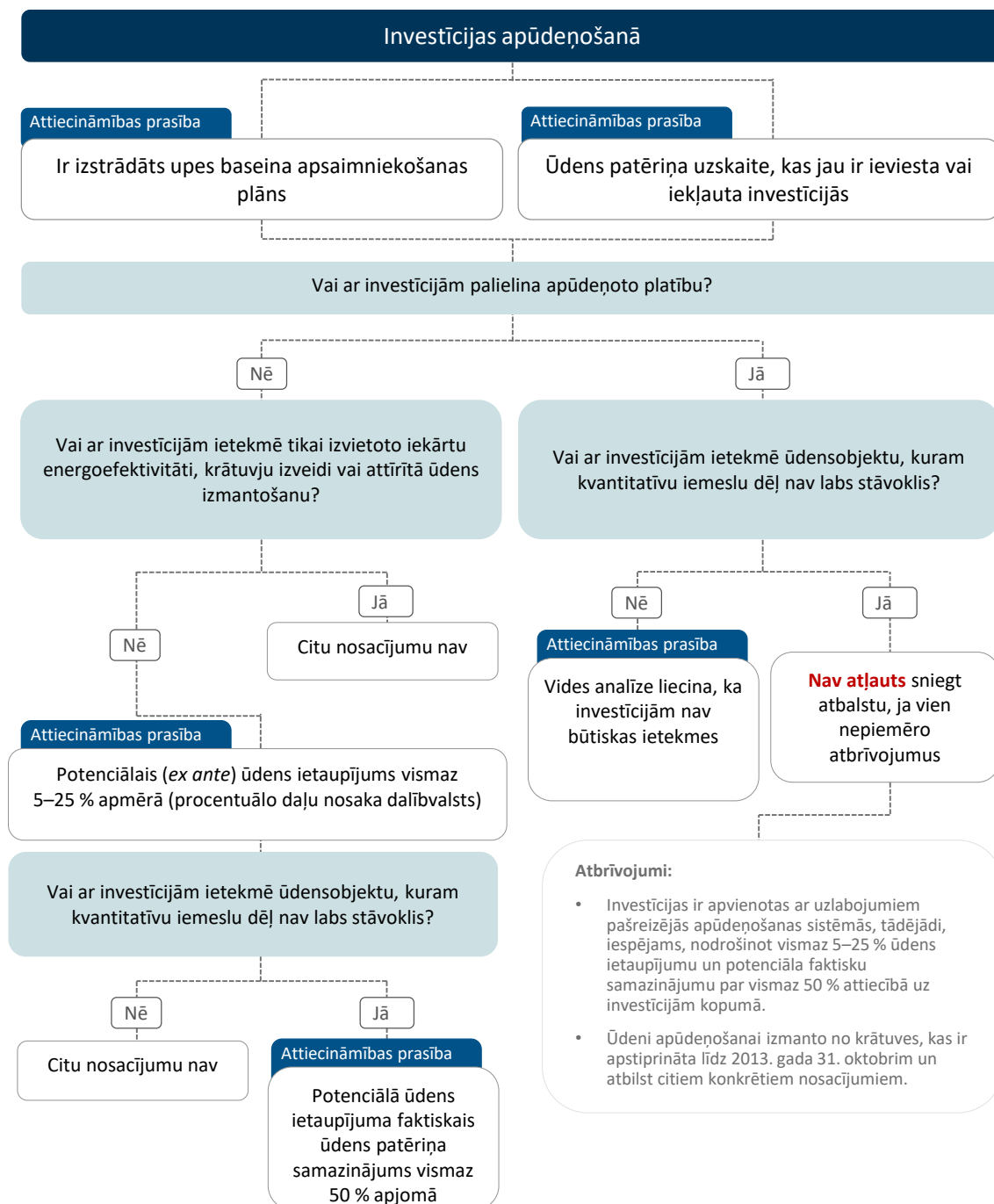

Avots. ERP, pamatojoties uz dalībvalstu sniegtajiem datiem.

80 Uz ELFLA investīcijām apūdeņošanā attiecas ES noteikumos⁴⁸ paredzētie nosacījumi (sk. **19. attēlu**). Dalībvalstis var izvirzīt arī papildu prasības. Attiecībā uz konkrētām investīcijām trim no dalībvalstīm/reģioniem, ko revidējām, ir vajadzīgi potenciāli ūdens ietaupījumi, kas pārsniedz 5 %. Attiecībā uz jaunu infrastruktūru piecas dalībvalstis/reģioni pieprasa sniegt zemes īpašumtiesību apliecinājumu un/vai spēkā esošu ūdens ieguves atļauju.

⁴⁸ Regula (ES) Nr. 1305/2013, 46. pants.

19. attēls. Noteikumi apūdeņošanas projektiem saskaņā ar lauku attīstību

Avots. ERP, pamatojoties uz Regulas (EK) Nr. 1305/2013 46. pantu.

81 Dažas no **19. attēlā** aprakstītajām prasībām nav sīkāk skaidrotas juridiskajos dokumentos. Piemēram, Ūdens pamatdirektīvā nav sniegta definīcija virszemes ūdensobjektu kvantitatīvajiem rādītājiem. Tāpēc dalībvalstīm attiecībā uz virszemes ūdensobjektiem ir jānosaka, ko tās kvantitatīvu iemeslu dēļ uzskata par “mazāk nekā labiem” rādītājiem. Astonās no mūsu revīzijā ietvertajām dalībvalstīm/reģioniem nav skaidrs, kā un vai tas ir noteikts. Komisija šajā jautājumā ir sniegusi nesaistošus

norādījumus⁴⁹. Dalībvalstis arī atšķirīgi interpretē apūdeņošanas platības paplašināšanu, jo tās var ietvert platības, kas apūdeņotas nesenā pagātnē. Dažas uzskata, ka “nesenā pagātne” ir pirms pieciem gadiem, savukārt citu interpretācijā tas iekļauj pat 2004. gadā notikušo.

82 Tā kā ES noteikumi pieļauj vairākas iespējamās interpretācijas un atbrīvojumus (sk. [19. attēlu](#)), pastāv risks, ka ES finansē apūdeņošanas projektus, kas ir pretēji ŪPD mērķiem. Attiecībā uz KLP laikposmam pēc 2020. gada Komisija ierosināja nedaudz vienkāršot nosacījumus apūdeņošanas projektu finansēšanai. Finansējums nepārprotami neattiektos uz investīcijām apūdeņošanā, ja tās neatbilstu ŪPD mērķim panākt labu ūdens stāvokli. Apūdeņotās platības paplašināšana vairs nebūtu atbalsttiesīga, ja apūdeņošana skartu ūdensobjektus, kuru stāvoklis nav novērtēts kā labs⁵⁰. Dalībvalstīm tas būtu jātransponē savos attiecināmības nosacījumos.

83 Atbilstība [19. attēlā](#) minētajiem nosacījumiem netiek rūpīgi pārbaudīta. Astoņas no dalībvalstīm/reģioniem, ko novērtējām, norāda, ka pārbauda pamatprasību ievērošanu (piemēram, nepieciešamību veikt ūdens uzskaiti un nodrošināt iespējamus ūdens ietaupījumus), pamatojoties uz projekta pieteikumu vai *ex post* kārtībā. Septiņas dalībvalstis/reģioni iesniedza dokumentārus *ex post* pārbaūžu pierādījumus par faktisko ūdens ietaupījumu. Četros gadījumos no dokumentiem nevarēja gūt skaidrību par to, kā tiek novērtēts apūdeņotās platības palielinājums. Mēs lūdzām divas dalībvalstis/reģionus sniegt sīkāku informāciju par projektiem. No atbildē saņemtās dokumentācijas dažkārt nebija skaidrs, kā tika pārbaudītas prasības: mēs neatradām liecības par dažām pārbaudēm, tostarp par ūdens skaitītāju pamata verifikāciju vai iespējamiem ūdens ietaupījumiem.

Tirgu kopīgā organizācija

84 Trīs nozarēs – augļi un dārzeņi, olīvas un olīveļļa, kā arī vīns – ES finansē arī apūdeņošanas infrastruktūru, izmantojot TKO. Augļu un dārzeņu nozare saņem atbalstu apūdeņošanas infrastruktūrai desmit no 11 mūsu revīzijā ietvertajām dalībvalstīm/reģioniem, olīvu un olīveļļas nozare – divās dalībvalstīs/reģionos, savukārt vīna nozare – trīs dalībvalstīs/reģionos. Visas dalībvalstis/reģioni piedāvā atbalstu gan jaunai infrastruktūrai, gan pašreizējo sistēmu modernizācijai, izņemot olīvu un olīveļļas nozari, kurā ES atbalstu var saņemt tikai par uzlabojumiem. Noteikumi, kurus piemēro

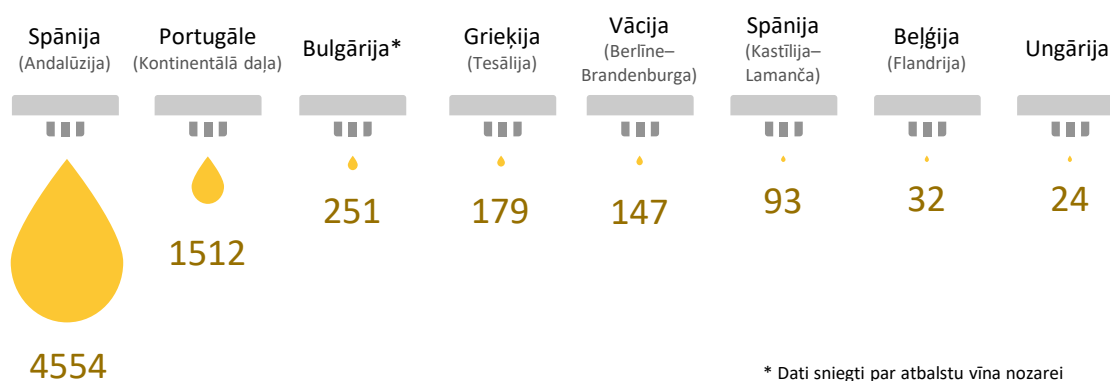
⁴⁹ Norādījumu dokuments. Atbalsts, izmantojot ELFLA investīcijas apūdeņošanā (redakcija: 2014. gada novembris).

⁵⁰ COM(2018) 392 final, 68. panta 3. punkta f) apakšpunkts.

investīcijām, ko finansē saskaņā ar TKO, atšķiras no lauku attīstībai piemērotajiem noteikumiem.

85 Pēdējos gados visaugstākais rādītājs attiecībā uz apūdeņošanas projektu finansējumu augļu un dārzeņu nozarē ir bijis Spānijā (Andalūzija) un Portugālē (sk. [20. attēlu](#)). Francijā un Kiprā pieejamie pasākumi ir īstenoti maz vai vispār nav īstenoti. Itālijā (Emīlija–Romanja) iestādes nevarēja sniegt datus par apūdeņošanas projektiem un ar tiem saistīto finansējumu, pārbaudēm un sankcijām.

20. attēls. Paredzamais ES vidējais gada finansējums apūdeņošanas projektiem saskaņā ar TKO (tūkstošos EUR)

Avots. ERP, pamatojoties uz datiem, kas saņemti no dalībvalstu iestādēm.

86 Investīcijām, kuru mērķis ir samazināt ūdens patēriņu augļu un dārzeņu nozarē, ja tās finansē izdevumu kategorijā “Investīcijas, kas ir labvēlīgas videi”⁵¹, vajadzētu:

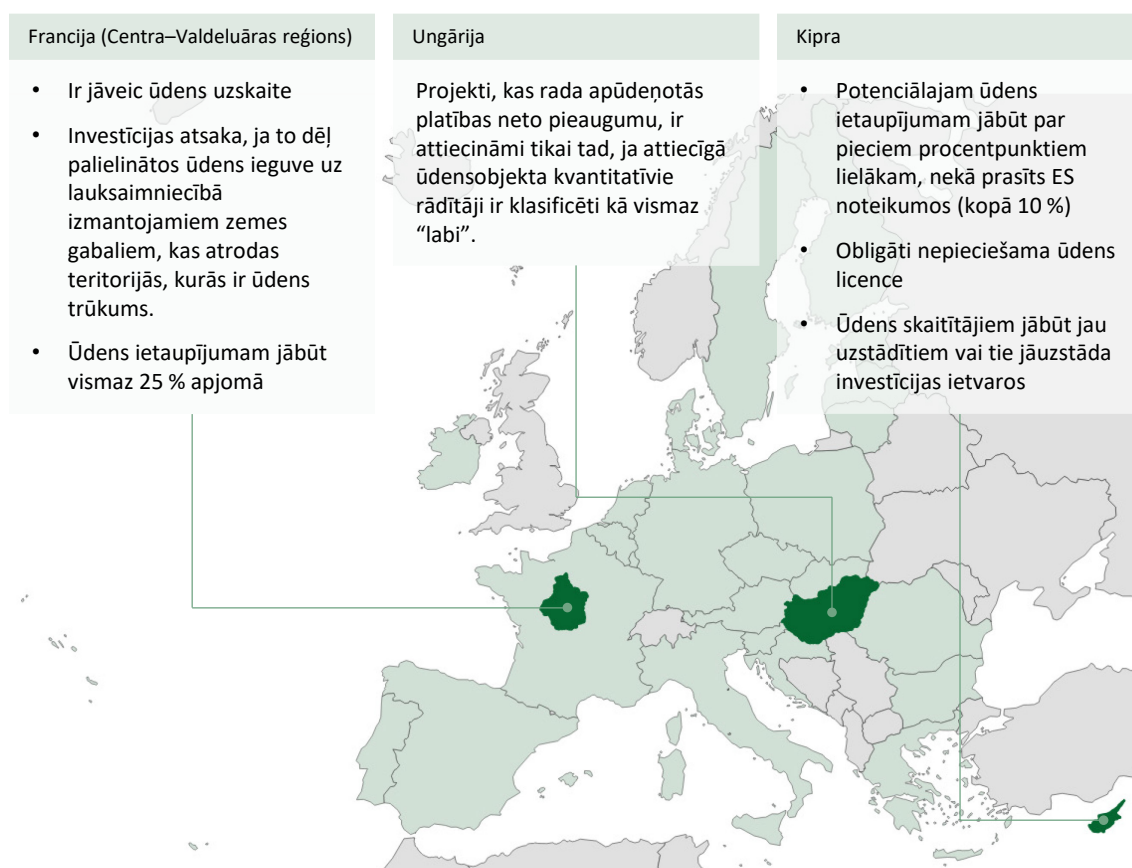
- par vismaz 5 % samazināt ūdens patēriņu, ja izmanto pilienvēda apūdeņošanu vai līdzīgas sistēmas;
- neradīt apūdeņotās platības neto pieaugumu, ja vien visas lauku saimniecības, tostarp platības pieauguma daļas, apūdeņošanai izmantotā ūdens kopējais patēriņš apūdeņošanai nepārsniedz vidējo ūdens patēriņu pēdējos piecos gados pirms ieguldījuma.

87 Apūdeņošanas infrastruktūru var finansēt arī citās izdevumu kategorijās, piemēram, “Ražošanas plānošana”. Tādā gadījumā ES noteikumi neprasa nekādu

⁵¹ Saskaņā ar 3. panta 4. punkta pēdējo daļu [Komisijas Īstenošanas regulā \(ES\) 2017/892](#) (2017. gada 13. marts), ar ko nosaka noteikumus par Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1308/2013 piemērošanu attiecībā uz augļu un dārzeņu un pārstrādātu augļu un dārzeņu nozari (OV L 138, 25.5.2017., 57.–91. lpp.).

aizsardzību pret ilgtespējīgu ūdens izmantošanu, kā tas ir ELFLA finansējuma gadījumā (sk. 80. punktu). Spānijā (Andalūzijā) 2018. gadā 98 % izdevumu par darbībām saistībā ar apūdeņošanu un ilgtspējīgu ūdens izmantošanu attiecās uz ražošanas plānošanas projektiem. Trīs no 11 mūsu novērtētajām dalībvalstīm pārspēja ES noteikumus un dažiem vai visiem apūdeņošanas projektiem izvirzīja papildu prasības (21. attēls).

21. attēls. Papildu prasību piemēri TKO finansētiem apūdeņošanas projektiem

Avots. ERP.

88 Dalībvalstu iestādes pietiekami nepārbauda, vai tiek ievēroti nosacījumi investīcijām, kas dos labumu videi (86. punkts). Kad bijām pārskatījuši pamatnostādnes, administratīvo pārbaužu sarakstus un ziņojumus no pārbaudēm uz vietas, lielākajā daļā dalībvalstu/reģionu mēs neguvām pierādījumus tam, ka tiktu pārbaudīta atbilstība vides prasībām, ar kurām reglamentē TKO finansējumu.

89 Kopumā TKO finansējums jaunai apūdeņošanas infrastruktūrai un pašreizējo sistēmu uzlabojumiem paredz mazāku vides aizsardzību, nekā nodrošina ELFLA. Uz dažiem investīciju veidiem attiecas nosacījumi par ūdens ietaupījumiem un apūdeņotās platības palielināšanu, bet nav izvirzīta prasība pirms investīcijas veikšanas vai tās ietvaros uzstādīt ūdens skaitītāju.

Secinājumi un ieteikumi

90 ES 2000. gadā ieviesa Ūdens pamatdirektīvu ar mērķi līdz 2015. gadam vai (pamatotu atbrīvojumu gadījumā) vēlākais līdz 2027. gadam nodrošināt “labu” stāvokli visiem ES ūdensobjektiem. Tas ietvēra arī mērķus attiecībā uz ūdens daudzumu. Mūsu revīzija pierādīja, ka atbalsts lauksaimniecībai nav konsekventi saskaņots ar ūdens politikas mērķiem.

91 Lai gan tiek nodrošināta aizsardzība pret ilgtnespējīgu ūdens izmantošanu, uz lauksaimniecības produktu ražotājiem bieži attiecas atkāpes no ES ūdens resursu politikas. Kopš 2009. gada dalībvalstis ir panākušas progresu, izveidojot iepriekšējās atļaujas sistēmas ūdens ieguvei, sistēmas nelikumīga ūdens patēriņa atklāšanai un cenu noteikšanas mehānismus, ar ko var stimulēt ūdens efektīvāku izmantošanu. Tomēr:

- o mūsu pārbaudītajās dalībvalstīs (tostarp reģionos, kuros ir ūdens trūkums) lauksaimniekiem vēl joprojām ir paredzēti daudzi atbrīvojumi ūdens ieguves atļauju saņemšanai (27.–30. punkts); un
- o daudzas dalībvalstis nepiemēro izmaksu atgūšanas principu ūdens pakalpojumiem lauksaimniecībā tā, kā to dara citās nozarēs (36.–44. punkts).

92 Komisija uzrauga, kā dalībvalstis īsteno Ūdens pamatdirektīvu, un uzskata, ka tas varētu notikt ātrāk (45.–52. punkts).

1. ieteikums. Pieprasīt pamatojumu atbrīvojumiem no Ūdens pamatdirektīvas īstenošanas lauksaimniecībā

Mēs iesakām Komisijai:

prasīt, lai dalībvalstis pamato ūdens cenu līmeņus un atbrīvojumus no prasības saņemt iepriekšēju atļauju ūdens ieguvei, ka arī prasīt, lai tās pamato secinājumus, ka šiem atbrīvojumiem nav būtiskas ietekmes uz ūdensobjektu stāvokli.

Terminš: 2025. gads.

93 Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) tiešo maksājumu shēmas neuzliek pienākumus tieši lauksaimniekiem attiecībā uz ūdens resursu ilgtspējīgu izmantošanu.

ES noteikumi par brīvprātīgu saistīto atbalstu ļauj dalībvalstīm, neveicot nekādas pārbaudes vai vides aizsardzības pasākumus, finansēt ūdens resursus intensīvi patērējošas kultūras reģionos, kuros ir ūdens trūkums. *Ex ante* nosacījumi ūdenssaimniecības nozarē, ko piemēro lauku attīstības finansējumam, ir mudinājuši dalībvalstis atjaunināt ūdens cenu politiku. Tomēr izskatās, ka KLP pēc 2020. gada *ex ante* nosacījumi vairs netiks piemēroti (47.–49. punkts un 53.–61 punkts).

94 Vairākas dalībvalstis izmanto brīvprātīgu saistīto atbalstu, lai finansētu ūdens resursus intensīvi patērējošas kultūras teritorijās, kurās ir ūdens trūkums (60.–61. punkts).

95 Otrais laba lauksaimniecības un vides stāvokļa standarts (LLVS 2), kas saistīts ar savstarpējo atbilstību, sniedz iespēju samazināt ūdens resursu pārmērīgu izmantošanu lauksaimniecībā, mudinot lauksaimniekus ievērot dalībvalstu ūdens ieguves atļauju piešķiršanas procedūras. Tomēr ES noteikumi nenosaka savstarpējās atbilstības saistības visiem lauksaimniekiem, kas saņem KLP līdzekļus, un dalībvalstis salīdzinoši maz izmanto LLVS 2, lai aizsargātu ūdens resursus. Neviena no mūsu revīzijā ietvertajām dalībvalstīm neveic LLVS 2 prasību visaptverošu pārbaudi (62.–68. punkts).

2. ieteikums. Sasaistīt KLP maksājumus ar vides standartu ievērošanu

Mēs iesakām Komisijai:

- a) nodrošināt, ka lauku attīstības atbalsts investīcijām apūdeņošanā ir atkarīgs no tā, vai tiek īstenota politika, kas stimulē ilgtspējīgu ūdens izmantošanu dalībvalstīs;
- b) visus KLP maksājumus lauksaimniekiem, tostarp tos, kas veikti ar tirgus kopīgās organizācijas starpniecību, sasaistīt ar skaidrām vides prasībām ilgtspējīgas ūdens izmantošanas jomā, tostarp paredzot nosacījumus;
- c) pieprasīt aizsardzības pasākumus, kas novērstu ilgtnespējīgu ūdens izmantošanu kultūrām, ko finansē ar brīvprātīgu saistīto atbalstu.

Terminš: 2023. gads (jaunā KLP perioda sākums).

96 Komisija KLP finansēšanas mehānismu noteikumos, piemēram, lauku attīstībai un tirgus atbalstam, ir daļēji iekļāvusi ilgtspējīgas ūdens izmantošanas principus. No lauku attīstības fondiem var finansēt lauksaimniecības praksi un infrastruktūru, kas uzlabo ūdens daudzumu. Tāpat no lauku attīstības fondiem un ar tirgus atbalstu var apmaksāt

apūdeņošanas projektus. Šāda veida maksājumiem ir saistīti ar noteiktiem pienākumiem, bet programmās ES noteikumi nav iekļauti konsekvēnti, pieļaujot dažādas interpretācijas un atbrīvojumus (69.–89. punkts).

97 Lai stimulētu ilgtspējīgu ūdens izmantošanu lauksaimniecībā, dalībvalstis ir daļēji izmantojušas lauku attīstību un tirgus atbalstu. Mēs konstatējam, ka:

- lauku attīstības programmas reti atbalsta ūdens aiztures pasākumus un ūdens atkalizmantošanas infrastruktūru (70.–72. punkts);
- ES līdzekļus izmanto, lai atbalstītu jaunus apūdeņošanas projektus dalībvalstīs/reģionos, uz kuriem attiecas mūsu revīzija (75.–79., 84. un 85. punkts);
- dalībvalstis pietiekami nepārbauda atbilstību vides nosacījumiem, kas saistīti ar lauku attīstības finansējumu un tirgus atbalstu (80.–83. un 86.–89. punkts).

98 Komisijas priekšlikums par KLP laikposmam pēc 2020. gada nepārprotami izslēgtu finansējumu investīcijām apūdeņošanā, kas neatbilst Ūdens pamatdirektīvas mērķiem – nodrošināt labu ūdensobjektu stāvokli. Apūdeņotās platības paplašināšana vairs nebūtu atbalsttiesīga, ja tā skartu ūdensobjektus, kuru stāvoklis nav novērtēts kā labs (82. punkts).

3. ieteikums. Izmantot ES līdzekļus ūdensobjektu kvantitatīvo rādītāju uzlabošanai

Mēs iesakām Komisijai:

- a) apstiprinot dalībvalstu KLP stratēģiskos plānus, nodrošināt, ka dalībvalstis piemēro KLP noteikumus laikposmam pēc 2020. gada, lai finansētie apūdeņošanas projekti palīdzētu sasniegt Ūdens pamatdirektīvas mērķus;
- b) novērtēt lauku attīstības finansējuma un tirgus atbalsta ietekmi uz ūdens izmantošanu KLP pēc 2020. gada.

Termiņš: 2023. gads (jaunā KLP perioda sākums) un 2026. gads (starpposma izvērtējums).

Šo ziņojumu 2021. gada 14. jūlijā Luksemburgā pieņēma I apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas loceklis *Samo Jereb*.

Revīzijas palātas vārdā –

Klaus-Heiner Lehne
priekšsēdētājs

Saīsinājumi

BSA: brīvprātīgs saistītais atbalsts

ELFLA: Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai

ESAO: Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

EVA: Eiropas Vides aģentūra

KLP: kopējā lauksaimniecības politika

LAP: lauku attīstības programma

LLVS: labs lauksaimniecības un vides stāvoklis

PMS: pamata maksājuma shēma

TANPP: tiesību aktos noteiktās pārvaldības prasības

TKO: tirgus kopīgā organizācija

UBAP: upes baseina apsaimniekošanas plāns

ŪPD: Ūdens pamatdirektīva

VPMS: vienotā platībmaksājuma shēma

Glosārijs

Atbilstības pārbaude: novērtējums, kurā nosaka jebkādu pārklāšanos, trūkumus, nekonsekvenci vai novecojušus pasākumus politikas jomas tiesiskajā regulējumā.

Atsaistītais atbalsts: tādi ES maksājumi lauksaimniekiem, kas nav saistīti ar noteiktu produktu ražošanu.

Brīvprātīgs saistītais atbalsts: dalībvalstu iespēja izvēlēties veikt tiešos ES lauksaimniecības maksājumus, kuru pamatā ir ražošanas apjoms un kuriem lauksaimnieki izvēlas pieteikties, pamatojoties uz minēto apjomu.

Copernicus: ES Zemes novērošanas un monitoringa sistēma, kas paredz vākt un apstrādāt satelītu un uz Zemes esošu sensoru iegūtos datus, lai nodrošinātu informāciju vides un drošības jomā.

Ieguve: ūdens izvade vai novirzīšana no ūdens vides.

Izmaksu atgūšana: princips, saskaņā ar kuru pakalpojuma lietotājs maksā par šā pakalpojuma izmaksām, un pakalpojuma sniedzēja kopējie ieņēmumi ir vienādi (vai pārsniedz) ar piegādes izmaksām.

Konverģence: maksājumtiesību lauksaimniekiem pielāgošana, lai atspoguļotu valsts vai reģionālos vidējos rādītājus nolūkā nodrošināt taisnīgāku tiešā lauksaimniecības atbalsta sadali.

Kvantitatīvie rādītāji: izteiksme tai pakāpei, kādā ūdensobjektu ietekmē tieša un netieša ieguve.

Labs lauksaimniecības un vides stāvoklis: stāvoklis, kādā lauksaimniekiem jāuztur visa lauksaimniecības zeme, jo īpaši zeme, ko konkrētā laikposmā neizmanto ražošanai, lai saņemtu konkrētus maksājumus saskaņā ar KLP. Tiek ņemti vērā arī tādi aspekti kā ūdens resursu un augsnes apsaimniekošana.

Lauku attīstības programma: valsts vai reģiona daudzgadu mērķu un pasākumu kopums, ko apstiprinājusi Komisija, ES lauku attīstības politikas īstenošanai.

Pamata maksājuma shēma: ES lauksaimniecības shēma, saskaņā ar kuru tiek veikti maksājumi lauksaimniekiem, pamatojoties uz attiecināmām zemes platībām.

Savstarpējā atbilstība: mehānisms, saskaņā ar kuru maksājumi lauksaimniekiem ir atkarīgi no tā, vai viņi ievēro prasības attiecībā uz vidi, pārtikas nekaitīgumu, dzīvnieku veselību un labturību un zemes apsaimniekošanu.

Tiesību aktos noteiktās pārvaldības prasības: ES vai valsts normas par lauksaimniecības zemes pārvaldību, ar kurām aizsargā sabiedrības, dzīvnieku un augu veselību, dzīvnieku labturību un vidi.

Tiešie maksājumi: lauksaimniecības atbalsta maksājumi, piemēram, platībatkarīgais atbalsts, ko maksā tieši lauksaimniekiem.

Upes baseina apsaimniekošanas plāns: dokuments par izraudzītā upes baseina apsaimniekošanu ES, kurā izklāstītas darbības, kas plānotas Ūdens pamatdirektīvas mērķu sasniegšanai.

Ūdensobjekts: ezers, rezervuārs, strauts, upe vai kanāls, ūdens pārejas teritorija gar krasta līniju, piekrastes ūdens posms vai noteikts pazemes ūdens daudzums.

Zaļināšanas maksājums: platībatkarīgais maksājums par lauksaimniecības praksi, kas sniedz labumu videi un klimatam.

Komisijas atbildes

<https://www.eca.europa.eu/lv/Pages/DocItem.aspx?did=59355>

Laika grafiks

<https://www.eca.europa.eu/lv/Pages/DocItem.aspx?did=59355>

Revīzijas darba grupa

ERP īpašajos ziņojumos tiek atspoguļoti rezultāti, kas iegūti, revidējot ES politikas jomas un programmas vai ar pārvaldību saistītus jautājumus konkrētās budžeta jomās. ERP atlasa un izstrādā šos revīzijas uzdevumus tā, lai tiem būtu pēc iespējas lielāka ietekme, proti, tiek ņemts vērā risks, kādam pakļauta lietderība vai atbilstība, attiecīgo ienākumu vai izdevumu apjoms, paredzamie notikumi, kā arī politiskās un sabiedrības intereses.

Šo lietderības revīziju veica ERP locekļa *Samo Jereb* vadītā I apakšpalāta “Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana”. Revīziju vadīja ERP locekle *Joëlle Elvinger*, atbalstu sniedza locekļa biroja vadītāja *Ildikó Preiss* un locekļa biroja atašējs *Charlotta Törneling*; atbildīgais vadītājs *Emmanuel Rauch*; darbuzdevuma vadītāja *Els Brems*; darbuzdevuma vadītājas vietnieks *Paulo Braz*; revidenti *Greta Kapustaite*, *Georgios Karakatsanis*, *Szilvia Kelemen*, *Dimitrios Maniopoulos*, *Dainora Venckeviciene* un *Krzysztof Zalega*. Lingvistisko atbalstu sniedza *Thomas Everett*. Grafisko atbalstu nodrošināja *Marika Meisenzahl*.

AUTORTIESĪBAS

© Eiropas Savienība, 2021.

Eiropas Revīzijas palātas (ERP) atkalizmantošanas politiku īsteno ar [Eiropas Revīzijas palātas Lēmumu Nr. 6–2019](#) par atvērto datu politiku un dokumentu atkalizmantošanu.

Ja vien nav norādīts citādi (piem., individuālās autortiesību norādēs), ERP saturs, kurš pieder ES, ir licencēts saskaņā ar šādu starptautisku licenci: [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licence](#). Tas nozīmē, ka atkalizmantošana ir atļauta, ja tiek sniegtas pienācīgas atsauces un norādītas izmaiņas. Atkalizmantošana nedrīkst sagrozīt dokumentu sākotnējo nozīmi vai jēgu. ERP nav atbildīga par atkalizmantošanas sekām.

Turpmāk uzskaitīto fotoattēlu atkalizmantošana ir atļauta, ja tiek norādīts autortiesību īpašnieks, avots un fotogrāfa/arhitekta vārds (ja minēts):

1. attēls: © *World Resources Institute – Aqueduct*, skatīts 22.3.2021.

2., 3., 5., 9., 14., 18. un 20. attēls — Ikonas izveidojis [Pixel perfect](#) no <https://flaticon.com>.

13. attēls: © Eiropas Revīzijas palāta un *World Resources Institute – Aqueduct*, skatīts 22.3.2021.

17. attēls:

augšā, no kreisās: © Eiropas Savienība, Eiropas Komisija, 2021, *Xavier Lejeune*;

augšā, no labās: © Eiropas Savienība, Eiropas Komisija, 2021, *Lukasz Kobus*;

apakšā, no kreisās: © Eiropas Savienība, Eiropas Komisija, 2021, *Michal Cizek*;

apakšā, no labās: © Eiropas Savienība, Eiropas Komisija, 2021, *Pedro Rocha*.

Jums ir jānoskaidro papildu tiesības, ja konkrētā saturā attēlotas identificējamas privātpersonas, piem., ERP darbinieku fotoattēlos, vai ja tas ietver trešās personas darbu. Ja atļauja ir saņemta, tā atceļ un aizstāj iepriekš minēto vispārējo atļauju un skaidri norāda uz visiem izmantošanas ierobežojumiem.

Lai izmantotu vai reproducētu saturu, kas nepieder ES, jums var būt jāprasa atļauja tieši autortiesību īpašniekiem.

Programmatūra vai dokumenti, uz kuriem attiecas rūpnieciskā īpašuma tiesības, proti, patenti, preču zīmes, reģistrēti dizainparaugi, logotipi un nosaukumi, nav iekļauti ERP atkalizmantošanas politikā un jums nav licencēti.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tīmekļa vietnēs, kas izvietotas domēnā europa.eu, ir atrodamas saites uz trešo personu vietnēm. Tā kā ERP šīs vietnes nekontrolē, iesakām rūpīgi iepazīties ar to privātuma un autortiesību politiku.

Eiropas Revīzijas palātas logotipa izmantošana

Eiropas Revīzijas palātas logotipu nedrīkst izmantot bez Eiropas Revīzijas palātas iepriekšējas piekrišanas.

PDF	ISBN 978-92-847-6684-0	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/135973	QJ-AB-21-022-LV-N
HTML	ISBN 978-92-847-6710-6	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/5636	QJ-AB-21-022-LV-Q

Ceturto daļu no visa ES iegūtā ūdens izmanto lauksaimniecībā, galvenokārt apūdeņošanā. Daudzus reģionus jau tagad ietekmē ūdens trūkums, un klimata pārmaiņas šo stāvokli, visticamāk, tikai pasliktinās. Ūdens pamatdirektīvā ir noteikts mērķis līdz 2027. gadam panākt labu stāvokli visiem ūdensobjektiem, taču šā mērķa sasniegšana ir ievērojami aizkavējusies. Kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) atbalsts lauksaimniekiem dažādi ietekmē lauksaimniecības ūdens izmantošanu. Mēs konstatējam, ka lauksaimniecības politika nav konsekventi saskaņota ar ES ūdens resursu politiku. Mēs iesakām dalībvalstīm labāk pamatot atbrīvojumus no Ūdens pamatdirektīvas īstenošanas lauksaimniecībā un Komisijai – sasaistīt KLP maksājumus ar vides standartiem ilgtspējīgas ūdens izmantošanas jomā.

ERP īpašais ziņojums saskaņā ar LESD 287. panta 4. punkta otro daļu.

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/Pages/ContactForm.aspx

Timekļa vietne: eca.europa.eu

Twitter: @EUAuditors